

Stockholm den 2011-01-04

KUR 2010/1879

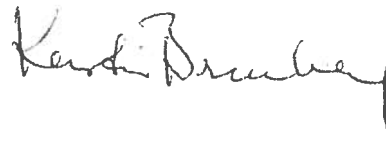
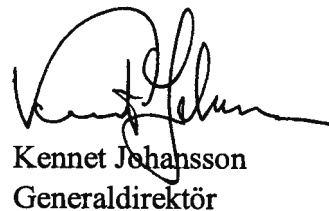
KN 14-67/2010

Kulturdepartementet
103 33 Stockholm**Överlämnande av uppdrag om samverkan mellan
Konstnärsnämnden och Statens Kulturråd**

Den 18 mars 2010 beslutade regeringen att uppdra åt Konstnärsnämnden och Statens Kulturråd att gemensamt utveckla en långsiktig samverkan (Ku 2010/550/KV). Konstnärsnämnden och Kulturrådet överlämnar härmed uppdraget.

På Konstnärsnämndens vägnar

På Kulturrådets vägnar

Ingrid Elam
OrdförandeKerstin Brunnberg
Ordförande
Ann Larsson
Kanslichef
Kennet Johansson
Generaldirektör

Konstnärsnämnden – Kulturrådet – möjligheter till samverkan

Innehåll

1. Bakgrund	2
2. Sammanfattning	2
2.1 Olika uppdrag	3
2.2 Modernisering av stödformer	4
3. Övergripande former för samverkan	5
4. En ny kulturpolitisk karta.....	6
5. Analys av de olika konstområdena.....	7
5.1 Den professionella dansen	7
5.2 Bild och form	12
5.3 Musik.....	19
6. Övergripande förslag.....	28
6.1 Behovet av stöd till "mellanhänder"	28
6.2 Internationalisering	29
6.3 Utbildningsfrågor.....	31
6.4 Skärningspunkten mellan offentliga stöd och marknad.....	31
7. Administrativ samverkan mellan Konstnärsnämnden och Statens kulturråd.....	32
8. Slutord.....	33

2010-12-31

Konstnärsnämnden – Kulturrådet – möjligheter till samverkan

1. Bakgrund

Kulturrådet och Konstnärsnämnden fick genom beslut Ku 2010/550 den 18 mars 2010 i uppdrag av regeringen att "gemensamt utveckla en långsiktig samverkan". Uppdraget omfattar utöver detta två delar: dels ska bidrags- och stipendiefördelningen analyseras för att "identifiera skevheter och eventuella överlappningar inom området", dels ska möjligheterna för samordning av insatser och administrativ samverkan undersökas. Ytterligare en förutsättning är att Sveriges Författarfond ska hållas informerad om arbetet och "där det är lämpligt, ges tillfälle att delta."

Enligt regeringsbeslutet ska uppdraget i huvudsak omfatta tre områden:

1. Utveckling av övergripande former för samverkan
2. Kartläggning och analys av bidragens former och hantering
3. Samverkan på administrativ nivå

Projektdirektiv för uppdraget beslutades i maj 2010 hos de båda myndigheterna. I dessa fastställdes projektets mål och avgränsningar. Tre konstområden – musik, dans samt bild och form – identifierades som de områden där möjligheterna till en fördjupad samverkan bedömdes som störst. Dessutom beslutades att särskild vikt skulle läggas vid myndigheternas internationella verksamhet.

En projektgrupp bestående av kanslichef Ann Larsson och handläggare Lars-Olof Gustafson från Konstnärsnämnden samt enhetschef Mika Romanus, administrativ chef Annica Schölund och utredare Per Svenson från Kulturrådet bildades. Per Svenson utsågs till gemensam skrivresurs för de båda myndigheterna. Efter sommaren kompletterades gruppen med utredare Bitte Jarl som skrivresurs från Konstnärsnämnden. Projektgruppen har haft sju möten.

En delrapport lämnades till regeringen 1 juli 2010. Där redogjordes för hur det fortsatta arbetet skulle bedrivas och inom vilka konstområden tyngdpunkten av förslagen skulle ligga. Utöver detta beskrevs ett antal andra områden inom bl.a. administration, personalutveckling och kompetensutveckling där ett närmare samarbete skulle kunna få positiva effekter för myndigheterna och därmed för kulturlivet.

2. Sammanfattning

Det övergripande syftet med en fördjupad och utvecklad samverkan mellan Konstnärsnämnden och Kulturrådet är, enligt uppdraget, att "främja effektivitet och kvalitet i bidragsgivningen och därmed stärka konsten, konstnärlig förnyelse och kulturskaparnas ställning." I arbetet med rapporten har de båda myndigheterna strävat efter att definiera eventuella oklarheter när det gäller uppdrag och ansvar. Särskilt gäller detta i relation till arbetet med bidrags- och stipendiefördelning. Tyngdpunkten i rapporten ligger på de tre konstområden som gemensamt av de båda myndigheterna bedömts som särskilt angelägna och anpassade för ett utökat samarbete: Dans, bild och form samt musik.

Därutöver dras en del generella slutsatser kring samarbetsfrågor. Samverkan inom administration mm. behandlas i ett särskilt avsnitt.

I arbetet med uppdraget har de båda myndigheterna lagt ned ett stort arbete på att sammanställa en gemensam bild av hur de tre utpekade konstområdena fungerar i relation till statens insatser. Detta bedömer vi som mycket angeläget, eftersom det innebär att de båda myndigheterna i hög grad har en samstämmig bild av utvecklingstendenser och behov inom respektive område.

Flera av de slutsatser och förslag som presenteras i rapporten gäller inte enbart inom de utpekade konstområdena utan är relevanta inom flera andra områden. Några av dem är generella för hela kulturområdet. Det är givetvis angeläget för såväl Kulturrådet som Konstnärsnämnden att föra resonemang kring förnyelse och utveckling inom andra delar av sina respektive verksamheter än de som tas upp här.

2.1 Olika uppdrag

Det kan konstateras att Konstnärsnämnden och Kulturrådet har olika uppdrag och olika ansvarsområden på det kulturpolitiska fältet och att detta tydligt framgår genom den information som lämnas till såväl kulturlivet som till allmänheten. Det gäller både myndigheternas övergripande arbete och när det gäller villkor och bestämmelser för fördelning av stöd.

På ett litet antal områden kan det dock finnas risk för överlappning, oklarheter eller andra omständigheter som kan försvåra kommunikationen med kulturlivet. Dessa borde kunna elimineras i första hand genom utbyggd och förbättrad extern information. I något fall kan det vara aktuellt med förändringar av regelverket.

En annan viktig utgångspunkt är att slutsatser och förslag formuleras utifrån kunskap om de behov som föreligger inom de tre olika konstområden som behandlas i rapporten. Ambitionen är att skapa en gemensam bild av situationen inom respektive område och därefter utforma förslag om vad som kan göras för att förbättra träffsäkerheten och därmed få större effekt i de stöd som fördelas och hur informationen kring de olika bidragen och deras syften kan stärkas.

Generellt är dock uppgifter och ansvarsfördelning tydliga när det gäller bidragsgivningen. De båda myndigheterna har bidrag och stipendier som generellt sett ansluter till uppdrag och verksamhet. Kulturrådets breda, kulturpolitiska uppdrag avtecknar sig tydligt mot Konstnärsnämndens konstpolitiska inriktning och det konstnärliga initiativet. Däremot finns ett behov av att bidrags- och stipendiestrukturen i vissa fall behöver justeras och bättre anpassas till dagens behov och förutsättningar inom kulturlivet. Därför lämnas förslag till vissa förändringar när det gäller bidragsförordningar.

Sveriges författarfond har ett mer begränsat uppdrag och en organisation som i vissa väsentliga delar skiljer sig från de båda myndigheternas. Det finns ett formaliserat samarbete mellan fonden och Konstnärsnämnden när det gäller fördelning av stipendier till enskilda konstnärer. Konstnärsnämnden genomför också utredningar och utvärderingar som är gemensamma för de båda organisationerna. Författarfonden och Kulturrådet har ett särskilt uppdrag för det internationella utbytet på litteraturområdet, vilket styrs av en gemensam förordning. Några förändringar av dessa samarbetsområden föreslås inte i denna rapport. Däremot finns det möjligheter för fonden att ansluta till de förslag som finns när det gäller det administrativa samarbetet samt förslag som rör

kompetensutveckling och kunskapsuppbyggnad. Fondens direktör har deltagit i två möten under arbetet med föreliggande rapport.

2.2 Modernisering av stödformer

En modernisering av bidragsbestämmelserna handlar i de allra flesta fall om att hitta en form som lätt kan anpassas till utveckling och förändring och att öka flexibiliteten. Det innebär, för Kulturrådets del, i praktiken att flera av de smala, specialdestinerade bidragen föreslås ersättas av mera generella.

Mål och syfte med stöden måste dock vara tydliga. Detta innebär att en översyn av bidragsförordningar i syfte att modernisera dem och göra dem bättre anpassade till dagens behov är nödvändig. Konstnärsnämnden avser att göra en översyn och förslag till samordning av förordningar från 1970- och 80-talen så att det blir lättare att ta del av de dokument som styr nämndens verksamhet idag. Nämnden avser också att se över och föreslå förändringar av förordningen om inkomstgaranti till konstnärer (1976:504) eftersom även den instiftades på 1970-talet och utgår från att konstnärer är anställda, vilket inte alls motsvarar dagens förhållanden där de allra flesta har egen firma eller kombinerar anställningar med ett eget företag. Detta arbete beräknas vara färdigt till mars/april.

Sammantaget medför inte förslagen i föreliggande rapport några dramatiska förändringar av de båda myndigheternas verksamhet. I stället föreslår vi åtgärder som strävar efter att ytterligare förtydliga Konstnärsnämndens och Kulturrådets respektive uppdrag. Detta är viktigt i en tid då Kulturrådets verksamhet får en allt tydligare kulturpolitisk profil genom den nya kultursamverkansmodellen. Då är det särskilt angeläget att konstnärsfrågorna drivs på ett kraftfullt sätt och har en tydlig avsändare i första hand genom Konstnärsnämnden. De måste givetvis också spela en framträdande roll inom ramen för Kultursamverkansmodellen.

Sammanfattningsvis berör de förslag som presenteras i rapporten bl.a. följande verksamheter:

- Kulturrådet ger ett substantiellt och långsiktigt verksamhetsstöd till ett litet antal väl etablerade grupper och koreografer inom dansområdet,
- Möjlighet till förbättrad tillgång på ändamålsenliga repetitionslokaler inom dansområdet bör behandlas inom ramen för överläggningar inom samverkansmodellen,
- Kulturrådets stöd inom bild och form omformas till två typer av stöd; ett verksamhetsstöd och ett projektstöd,
- Inrättande av en särskild riskfond för formkonstnärers deltagande i utländska mässor,
- Kulturrådets utrustningsbidrag till kollektivverkstäderna omvandlas till ett stöd för utvecklingsprojekt,
- Möjligheten att komplettera Kulturrådets verksamhetsbidrag till fria musikgrupper med ett långsiktigt stöd till ett mindre antal grupper samt ett flexibelt projektstöd övervägs,
- Konstnärsnämnden och Kulturrådet får i samråd med Musikverket i uppdrag att kartlägga musikarrangörsområdet och komma med förslag till hur det statliga stödet kan utvecklas,
- Ett nytt projektbidrag för komponister inrättas vid Konstnärsnämnden,
- Ett laspisliknande program för komponister inrättas vid Konstnärsnämnden,
- Konstnärsnämnden och Kulturrådet får i uppdrag att analysera behovet av ett stöd till s.k. mellanhänder inom dans, bild och form och musik,
- Konstnärsnämnden och Kulturrådet bidrar aktivt med kontakter och kunnande i det internationella utvecklingsarbetet,

- De publika delarna inom högre konstnärlig utbildning och forskning stöds genom särskilda medel,
- En särskild gemensam arbetsgrupp för Kulturrådet och Konstnärsnämnden med kulturekonomisk kompetens inrättas.

Dessutom presenteras en rad förslag till ett utvecklat samarbete på det administrativa området.

3. Övergripande former för samverkan

Samverkan med andra myndigheter upplevs i regel av både myndighetsledningar och av den enskilde tjänstemannen som något positivt.

Det finns idag en rad formaliserade samarbeten mellan Kulturrådet och Konstnärsnämnden. En del av dessa är av större omfattning där de båda myndigheterna ingår bland flera andra parter. Dessa rör *interkulturella frågor*, där samverkan enligt regeringsuppdrag har ägt rum mellan Kulturrådet, Konstnärsnämnden, Riksteatern, Riksställningar, Intercult m.fl., *handlingsplanen för kulturella och kreativa näringar*, där ansvaret för regeringsuppdraget ligger hos Tillväxtverket och där övriga samarbetsparter är Vinnova, Tillväxtanalys, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Svenska Filminstitutet samt Innovationsbron, Svensk Form och SVID. Dessutom ingår såväl Kulturrådet som Konstnärsnämnden i *Rådet för kulturarbetsmarknaden* där AF Kultur och Media är ansvarig myndighet samt i det *nationella rådet för konstnärlig forskning och utbildning* som leds av Höskoleverket. Kulturrådet ingår även i den grupp som Konstnärsnämnden driver om arbetsmarknadspolitiska frågor för konstnärer tillsammans med ledningen för AF Kultur och Media. Inom specifika konstområden har myndigheterna samverkat i arbetet med det nationella *handlingsprogrammet för dans* samt inom ramen för *SIM-gruppens* arbete. I gruppen, som samverkar kring stöd till internationella gästspel inom musikområdet, ingår – förutom de två aktuella myndigheterna, Svenska institutet och berörda intresseorganisationer. Kulturrådet och Författarfonden samråder när det gäller *internationaliseringen av litteraturområdet*. Löpande kontakter sker med Författarfonden angående lektörer, ledamöter i arbetsgrupper m.m. Sedan 1970-talet har det funnits ett formaliserat samarbete mellan Konstnärsnämnden och Författarfonden kring fördelning av långtidsstipendier och inkomstgarantier.

De områden som redovisas i ovan nämnda rapport är emellertid bara en mindre del av samarbetet. Det har under lång tid varit naturligt för Konstnärsnämnden och Kulturrådet att ha både formell och informell samverkan för att på olika sätt utveckla de kulturpolitiska insatserna. Man har haft samråd såväl kring större, strategiska frågor som i enstaka bidragsärenden. De båda myndigheternas samarbete om statliga insatser på dansområdet har varit omfattande. I arbetet med de båda myndigheternas *budgetunderlag till regeringen för perioden 2011-2013* förekom samarbete kring vissa frågor. I det *samverkansråd* som Kulturrådet leder och som ska arbeta med Kultursamverkansmodellen tillsammans med regioner och landsting finns Konstnärsnämnden med som en viktig part. Hur konstnärsfrågorna ska få en naturlig plats i den nya, regionaliserade kulturpolitiken är en mycket angelägen gemensam fråga. På handläggarnivå inom olika konstområden har de båda myndigheterna täta kontakter, något som även gäller för Författarfonden. Under det senaste året har Konstnärsnämnden och Kulturrådet strävat efter att strukturera kontakterna och har regelbundna möten, då man diskuterar övergripande frågor såväl som enskilda bidragsärenden.

Myndigheternas styrelser har haft två gemensamma möten under det senaste året.

Både Kulturrådet och Konstnärsnämnden använder sig av referens- och arbetsgrupper vid bedömningen av konstnärliga kvalitetsfrågor. Hos Konstnärsnämnden har arbetsgrupperna och Bildkonstnärnsfonden en beslutande funktion när det gäller fördelning av stipendier och bidrag. En rådgivande referensgrupp, som även har mer verksamhetsdrivande frågor samt representativa uppdrag, finns endast när det gäller det Internationella dansprogrammet. Hos Kulturrådet är det tvärt om. Där dominerar de rådgivande referensgrupperna (beslut fattas av generaldirektören) medan beslutande arbetsgrupper endast finns inom stöden för fonogram och litteratur.

Ledamöterna i dessa grupper hämtas företrädesvis från respektive konstområde. De är ofta konstnärer men även andra verksamma inom konstområdena såsom producenter, kuratorer, skribenter, forskare, arrangörer eller andra som har stor kunskap och erfarenhet finns med i grupperna. Flera enskilda ledamöter har genom åren gjort tjänst i såväl Kulturrådets som Konstnärsnämndens grupper.

Sveriges Författarfond samarbetar med såväl Konstnärsnämnden som Kulturrådet. Med Konstnärsnämnden har fonden sedan lång tid ett formellt samarbete vad gäller fördelning av inkomstgarantier och långtidsstipendier. Med Kulturrådet samverkar Författarfonden sedan 2008 inom ramen för internationellt utbyte och samarbete på litteraturområdet – en uppgift som tidigare låg hos Svenska institutet. Kulturrådet och Författarfonden har bl.a. tillsammans sammanställt en ”långsiktig strategi för det internationella litteratursamarbetets utformning och synlighet.”

4. En ny kulturpolitisk karta

En stor del av den kulturpolitiska kartan ritas om genom det successiva införandet av den nya samverkansmodellen från och med 2011. Grundtanken är att regioner och landsting ska fördela vissa statsbidrag på kulturområdet. Bidragsfördelningen föregås av den omfattande dialogprocess, där staten (Kulturrådet tillsammans med andra kulturmyndigheter) och regionerna gemensamt kommer fram till hur den nya samverkansmodellen ska utformas och vad den ska innehålla. Detta kan se olika ut i olika delar av landet. Utgångspunkten för samverkan ska dels vara de nationella kulturpolitiska målen och övriga prioriteringar staten gör inom området, dels de kulturplaner som regionerna upprättar. Dessa planer ska vara väl förankrade i kommuner, organisationsliv och bland regionala och lokala kulturaktörer.

Kulturrådets funktion inom ramen för Kultursamverkansmodellen blir bl.a. att företräda staten och därmed övriga statliga kulturmyndigheter. Detta innebär i sin tur att det är angeläget att ha en gemensam bild av hur den statliga kulturpolitiken fungerar och inom vilka områden det är angeläget med ytterligare insatser tillsammans med de regionala samverkansparterna.

Detta gäller också synen på de enskilda konstområdena. Därför är det viktigt att de beskrivningar och tolkningar staten formulerar i olika sammanhang stämmer överens med varandra på väsentliga punkter. En sådan central utgångspunkt är synen på konstnärspolitik.

Statens insatser direkt till konstnärerna görs huvudsakligen av Konstnärsnämnden och Författarfonden. I Konstnärsnämndens uppdrag för en utveckling av konstområdena ingår dels att besluta om statliga bidrag och ersättningar till konstnärer, dels att hålla sig underrättad om

konstnärernas ekonomiska och sociala förhållanden samt löpande bevaka trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärlig verksamhet. Kulturrådet har ett bredare, mer kulturpolitiskt inriktat uppdrag. Detta betyder inte att konstnärspolitiken är lägre prioriterad hos Kulturrådet. I stort sett hela den bidragsfördelning som alltid utgjort en dominerande del av rådets verksamhet har – direkt eller indirekt – tagit sikte på konstnärerna, även om det övergripande målet är att göra kultur och konst tillgänglig för så många människor som möjligt. Detta är en viktig utgångspunkt för den nya samverkansmodellen. I de dialoger som Kulturrådet kommer att ha med landsting och regioner kring den framtida statligt-regionala kulturpolitiken är det viktigt att konstpolitiken får en framskjuten plats. I det samverkansråd med statliga myndigheter på kulturområdet, som leds av Kulturrådet och där Konstnärsnämnden ingår, är det angeläget att följa upp regionernas konst- och konstnärspolitiska målsättningar.

5. Analys av de olika konstområdena

Kulturrådet har under senare år valt att arbeta med särskilda strategier inom flera olika områden. Detta innebär att vissa riktlinjer och mål för myndighetens arbete fastställs av styrelsen. Dessa kompletteras sedan med en handlingsplan, där konkreta åtgärder formuleras för att målen ska kunna uppnås. Dessa handlingsplaner följs regelbundet upp. Sådana strategier finns bl.a. inom dans samt inom bild och form.

Konstnärsnämnden arbetar sedan ett flertal år med en omfattande genomlysning av stipendie- och bidragssystemet med målsättning att formerna för bidragsgivning samt hanteringen av den ska vara lika inom alla konstområden, förutom där det finns särskilda skäl för en konstområdesspecifik skillnad. Processen grundas i de årliga verksamhetsplanerna och policybeslut fattas av styrelsen och har lett till omfattande förändringar av bidragsformer. För de internationella avdelningarna Iaspis och Internationella dansprogrammet har mål- och resultatdokument utarbetats vilka fördjupas i årliga verksamhetsplaner.

5.1 Den professionella dansen

Den professionella dansen i Sverige verkar i huvudsak genom ett antal fria grupper och koreografer samt inom ett mindre antal institutioner med fasta ensembler. En framträdande roll har gästspelsscener som Dansens Hus och de fria scenerna. Flera initiativ har tagits för att förbättra tillgången på professionell dans över hela landet, bl.a. genom det handlingsprogram som Kulturrådet på regeringens uppdrag sammanställde 2005. Regionala gästspel och turnéer blir allt vanligare genom att antalet arrangörer av dans ökar. Samtidigt ökar det individuella utbytet internationellt och ett flertal svenska grupper och koreografer blir allt mer efterfrågade utanför landets gränser.

Förutsättningarna för den professionella dansen har förbättrats under de senaste fem åren. Som grund för detta finns bl.a. den utvärdering av Kulturrådets handlingsprogram för den professionella dansen som gjordes 2009. De statliga bidrag som fördelas till dansen genom Kulturrådet – vid sidan av stödet till de fasta dansensemblerna – har dessutom mer än tredubblats under 2000-talet. På Konstnärsnämnden har insatserna till dansen också tredubblats under det senaste årtiondet. Under 2009 användes 4,4 miljoner kr bl.a. till uppbyggnaden av en omfattande internationalisering med det Internationella dansprogrammet. Antalet scener för den professionella dansen har ökat och dansen når idag en större publik än tidigare över hela landet.

Kulturrådets bidrag inom dansområdet

Kulturrådet fördelar årligen **produktionsbidrag** till yrkesverksamma fria dansgrupper och koreografer, både till verksamhet på årsbasis och till enstaka projekt. Produktionsstöd kan sökas av en ensemble eller grupp som bedriver sin verksamhet i yrkesmässiga former. Kulturrådet kan inte bevilja bidrag för mer än en tolv månaders period i taget men treåriga produktionsbidrag kan förordas av referensgruppen.

Kulturrådet fördelar också **arrangörsstöd** på dansområdet. Här ryms stöd till fria dansscener, nätverk och enskilda arrangörer av professionella dansföreställningar. Av de sammanlagt 820 föreställningar som arrangerades med hjälp av Kulturrådets arrangörsstöd under 2008 var 370 avsedda för barn och unga.

Kulturrådet fördelar även bidrag till ytterligare aktörer inom dansen. Det finns ett fåtal regionala institutioner med dansensembler Göteborgs Operan, Skånes Dansteater och Norrdans. Dessutom erhåller ett antal regionala och lokala teater- och musikinstitutioner inom ramen för sina verksamhetsbidrag särskilda medel för att utveckla professionell dansverksamhet. Det finns även ett par bidrag av speciell karaktär. **Bidrag för samarbete med tonsättare** kan ges till institutioner eller fria grupper inom teater, dans och musik för beställning av ny originalmusik för t.ex. en dansföreställning. **Bidrag för daglig träning för dansare** gavs 2009 till Danscentrum Syd, Danscentrum Väst/Träningsgruppen, Danscentrum Stockholm och Balettakademien.

Kulturrådet förmedlar även statsbidrag till Dansalliansen. Storleken på detta bidrag – liksom stödet till övriga allianser inom scenkonsten – fastställs årligen genom regeringsbeslut. Bidrag fördelas också till Danscentrum framför allt för arbetsförmedlande verksamhet.

<i>Kulturrådets bidrag inom dansområdet, tkr (exklusive stöd till regionala institutioner)</i>	2009
Dansgrupper och koreografer	21 395
Arrangörer	11 192
Daglig träning för dansare	1 400
Dansalliansen	22 000
Danscentrum	3 514
Summa	59 501

Konstnärsnämndens stipendier och bidrag inom dansområdet samt Internationella dansprogrammet

Arbetsstipendier ges som ett-, två- eller fleråriga stipendier. Inom dansområdet 2009 var ettårsstipendierna 70 000 kr. **Målinriktade arbetsstipendier** är en mellanform mellan "vanliga" arbetsstipendier och projektbidrag. **Långtidsstipendierna** löper som mest på en period om 10 år och uppgår årligen till tre basbelopp, vilket 2009 var 128 400 kr. Konstnärsnämnden har under den senaste perioden ökat antalet långtidsstipendier till dansen och åtta långtidsstipendiaten var år 2009 koreografer. **Inkomstgarantier** har inom dansområdet beviljats nio danskonstnärer.

Konstnärsbidrag av pensionskaraktär utgår till konstnärer som uppnått pensionsålder. Bidraget ges på livstid med ett årligt belopp på 20 000 kr. Inom dansområdet har sex konstnärer bidraget. Efter

beslut av nämnden delas inte längre nya pensionsbidrag ut i någon konstform utan pensionerade konstnärer hänvisas till andra former av stipendier och bidrag. Rent principiellt bör enligt nämndens uppfattning konstnärligt verksammas pension tryggas genom mer generella insatser.

Sedan 1999 ger nämnden varje år det s.k. **Birgit Cullberg-stipendiet** på 100 000 kr till en ung, framstående koreograf.

Internationella dansprogrammet syftar till att utveckla former för konstnärligt utbyte inom dansområdet. Förutom bidrag till resor och kulturutbyten finns vistelsestipendier för danskonstnärer i Sverige och utlandet, internationella samverkansprojekt samt studiestipendium för internationella projekt i nämndens egen studio. Programmet arbetar med ett aktivt nätverksarbete nationellt och internationellt samt bjuder in utländska s.k. expertbesök samt ordnar workshops och föredrag.

<i>Konstnärsnämndens resurser inom dansområdet, tkr</i>	2009
Ettåriga arbetsstipendier	1 120
Långtidsstipendier	899
Målinriktade arbetsstipendier	540
Inkomstgarantier, 9 inom dans 2009	599
Allmänna projektbidrag	2 480
Internationella dansprogrammet, inkl. internationellt kulturutbyte, studiestipendier, intern. samverkansprojekt, verksamhet m.m.	4 400
Birgit Cullberg-stipendiet	100
Pensionsbidrag	120
Summa	10 258

Särskilda behov inom dansområdet

Genom ett målinriktat och ambitiöst arbete från stat, landsting/region och kommuner kan vi konstatera att en del av den infrastruktur som tidigare saknats inom den professionella dansen idag i stort sett finns på plats. Nu handlar det därför i första hand om att värna den konstnärliga utvecklingen och se till att förutsättningarna för det konstnärliga skapandet och möjligheterna att möta en publik förbättras. Flera rapporter (bl.a. från Dansalliansen) har pekat på frilansande koreografer och dansares arbetsvillkor med korta, oregelbundna arbetsperioder med låg ersättning. De ökade kostnaderna i produktionsledet, bl.a. på grund av en professionalisering av hela området, har grupperna och koreograferna försökt hantera bl.a. genom att minska antalet dansare och korta repetitionstiderna inför varje ny produktion. Detta riskerar att få negativa konsekvenser för den konstnärliga utvecklingen. De korta produktionstiderna försvarar även möjligheterna att turnera nationellt och internationellt.

Dansområdet förändras snabbt. Den karta som ritas 2010 kan se helt annorlunda ut om några år. Tendensen i dag är att andelen kompanier minskar och att dansare och koreografer arbetar mer i fria konstellationer utifrån tillfälliga projekt. Dansalliansen, som startade sin verksamhet 2006, är en arbetsmarknads- och kulturpolitisk reform som ger frilansande dansare en social och ekonomisk trygghet genom anställning vid alliansen. För Konstnärsnämndens del har tillkomsten av Dansalliansen inneburit att flera professionella dansare med stor erfarenhet numera inte behöver

stöd i samma utsträckning som tidigare från Konstnärsnämnden. Detta har frigjort medel som kunnat satsas på arbetsstipendier till såväl en äldre som en yngre generation dansare.

Under de senaste tio åren har konstnärsdrivna mötesplatser, nätverk och festivaler ökat alltmer i betydelse, vilket också gynnat återväxten inom området.

Sammanfattningsvis kan sägas att dansen präglas av många nya samarbetsformer, gränsöverskridande uttryck och internationell rörlighet men också av knapphet vad gäller resurser.

Det professionella dansområdet utanför institutionerna kan grovt delas upp i tre olika kategorier. Det finns en relativt liten grupp av Sveriges mest väletablerade koreografer med mångårig verksamhet som arbetar såväl nationellt som internationellt och som producerar verk för större scener. Det finns vidare en kategori med koreografer och grupper som regelbundet turnerar nationellt men även internationellt och har föreställningsverksamhet både för vuxna och barn och unga. Slutligen finns en tredje grupp som arbetar inom en mer experimenterande danskonst. Den består av såväl etablerade koreografer som av olika former av konstnärskollektiv samt relativt nyutexaminerade koreografer. Stödbehoven hos dessa tre kategorier är olika. Hos den förstnämnda gruppen finns ett behov av högre nivåer på verksamhetsbidragen än idag och en större långsiktighet för att kunna arbeta nationellt och internationellt i samarbetsprojekt med ett flertal finansiärer och samproducenter. Hos den andra fungerar dagens system med dels projektbidrag, dels 1-3-årsbidrag mer tillfredsställande, bortsett från att bidragen ligger på en alltför låg nivå. I den här gruppen behövs bättre förutsättningar för att kunna turnera nationellt. Hos den tredje gruppen, som är verksam inom en mera laborerande och forskningsinriktad konst, finns troligtvis behov av kompletterande finansiering av verksamheten utöver den som kulturmyndigheterna kan ge, men för den här gruppen fungerar de kortsiktigare men snabbare stipendierna och projektbidragen ganska bra.

Samtidigt kan vi konstatera att behovet av producenter, marknadsförare och andra "mellanhänder" blir allt större. Koreografen har själv sällan ekonomiskt utrymme att i tillräcklig omfattning anställa dessa inför ett projekt. De verksamhetsstöd och projektbidrag som fördelas är i regel för blygsamma för att räcka till sådana resurser.

I dagens internationalisering växer också behoven av producenter som har mer agentkaraktär och som kan företräda danskonstnären i kontakter med arrangörer och som också har internationell kompetens att arbeta med turnéer, samproduktioner och har goda kontakter. För nyetablerade kan det vara intressant med resurscenter/personer som kan hjälpa till att svara på frågor, guida med mera. För mer etablerade danskonstnärer behövs fler kompetenta producenter som kan avlasta konstnärerna och hjälpa dem tänka strategiskt och långsiktigt. Detta visar att behovet av olika typer av "mellanhänder" som utgår från koreografer och dansares villkor är stort. Den resurs i form av danskonsulenter, som idag bekostas gemensamt av staten och landsting/regioner och som finns i de flesta län, har ett annat uppdrag och ska främst fungera som främjare av danskonsten för att öka tillgängligheten till professionell dans bland framför allt barn och unga.

Sedan flera år har dansområdets behov av ett samlat informationskontor uppmärksammas. Bakgrunden är att dans i Sverige har internationaliserats allt mer och att behovet av att brett informera om svenska koreografer, dansare och arrangörer har ökat. Även dansområdets uppbyggnad där konstnärerna i huvudsak är lokaliserade till storstadsområdena men turnerar i hela landet gör att det även finns ett starkt nationellt informationsbehov. En försöksverksamhet kom

igång 2005 på initiativ av Dansens Hus och varade fram till utgången av 2007. Två år senare tog Dansens Hus, Konstnärsnämnden och Kulturrådet initiativ till en kartläggning av former och förutsättningar för ett informationskontor, vilket resulterade i rapporten "Ett viktigt steg – Informationskontor för dans – kartläggning och förslag" av Carina Norée.

Rapporten visar bl.a. att behovet av en gemensam informationsresurs för svensk dans kvarstår och har förstärkts. En utebliven satsning skulle, enligt utredaren, få tydliga negativa konsekvenser för utvecklingen inom svensk dans. Liknande kontor finns i ett flertal europeiska länder och utan ett informationskontor riskerar svensk dans att förflyttas ut i periferin av den internationella dansscenen. Huvuduppgifterna för ett framtida svenskt informationskontor för dans skulle vara att skapa förutsättningar för flera konstnärliga samarbeten nationellt och internationellt och att generellt öka kunskapen om svensk dans.

Över lag finns det inom dansen få platser för konstnärerna att presentera sina föreställningar på i Sverige. Generellt är stödet också svagt i produktionsapparaten runt de konstnärliga processerna. De få scener som finns har främst under de senaste åren tydliggjort karaktären av gästspelsscener. I Europa ser vi många produktionshus och scener som har ett stall av konstnärer som de följer. Där finns kompetens i form av bl.a. producentresurser på plats. Det handlar bl.a. om att söka pengar tillsammans, ge plats för repetition och process, härbärgera premiären samt arbeta med att lägga en nationell och internationell turné. De fria scenerna i Sverige arbetade på 1990-talet på ett liknande sätt, dock utan större resurser, och på Dansens Hus fanns Dansproduktionskontoret (DPS) och en liknande men betydligt mindre försöksverksamhet drevs av Danscentrum.

Behovet av ett stöd till s.k. mellanhänder inom flera konstområden beskrivs på sid. 28. Detta berör bl.a. dansområdet.

Slutsatser och förslag

Nya former för stöd

Slutsats: De fria dansgrupperna och koreograferna är idag en differentierad grupp med olikartade produktionsförutsättningar och struktur som bör tydliggöras. Kulturrådets nuvarande produktionsbidrag för fria dansgrupper och koreografer behöver därför utvecklas.

Förslag: Kulturrådet ger ett litet antal professionella och väl etablerade grupper/koreografer ett betydande och långsiktigt verksamhetsstöd, bl.a. för att de bättre ska kunna planera en kontinuerlig verksamhet både nationellt och internationellt.

Svensk danskonst har haft en stark utveckling under de senaste tio åren. Bl.a. har den blivit allt mera internationellt verksam och uppmärksammad. Möjligheterna att turnera även nationellt har också förbättrats. Inom dansen, liksom inom de flesta andra konstformer, är det angeläget att stödja såväl bredd som spets. Det finns ett antal mycket framstående koreografer och kompanier med kontinuerlig verksamhet, oftast avsedd för stora scener, som är efterfrågade för gästspel både nationellt och internationellt. För att förbättra möjligheterna för dessa att producera och framföra sin konst och att kunna delta i festivaler och internationella arrangemang är det angeläget att staten förstärker sitt stöd och också ökar möjligheten för långsiktighet. Just detta är ett viktigt instrument för att förbättra koreografernas och gruppernas möjligheter till planering, inte minst när det gäller internationella åtaganden. Därför är de s.k. treårsbidragen viktiga, även om Kulturrådet rent formellt

inte kan bevilja bidrag för mer än ett år i sänder. Däremot kan Kulturrådets referensgrupp i sin bedömning uttala en ambition att ge stöd under flera år. En sådan ny bidragsstruktur skulle tydliggöra olika dansgruppers/koreografers skilda produktionsförutsättningar och villkor. Därmed tydliggörs även Kulturrådets och Konstnärsnämndens skilda uppdrag för projektbidrag inom dansområdet. Kulturrådets verksamhets- och projektstöd är primärt långsiktiga stöd som tar sikte i första hand på det publika mötet medan Konstnärsnämndens projektbidrag är avsett främst för experimenterande konstnärlig verksamhet. Detta skulle kunna vara en början till en större dynamik i det statliga stödsystemet på dansområdet.

Behov av scener

Slutsats: Bristen på ändamålsenliga repetitionslokaler inom dansområdet är stor.

Förslag: Kulturrådet och Konstnärsnämnden behandlar frågan i samband med överläggningar inom ramen för samverkansmodellen (Göteborg) och bjuder in till överläggningar direkt med kommunens kulturförvaltning och landstinget (Stockholm) i syfte att förbättra tillgången på ändamålsenliga repetitionslokaler.

Dansen är en konstform som är extremt knuten till storstadsregionerna. Det är i företrädesvis Stockholm, Göteborg och Malmö som kompanierna och koreograferna har sin bas. De turnerar dock alltmera i alla delar av landet och flera av dem har också internationella engagemang. Men det är på hemmaplan som föreställningarna i huvudsak växer fram och det är där man repeterar inför nationella och internationella turnéer. I framför allt Stockholm och Göteborg råder en brist på repetitionsscener – delvis beroende på att kommunen inte tar tillräckligt ekonomiskt ansvar. Särskilt besvärande har situationen i Stockholm varit. Där har dock Kulturförvaltningen på senare tid gjort vissa insatser för att avhjälpa den svåraste bristen.

5.2 Bild och form

Bild- och formområdet är en sammanfattande benämning av det konstområde som omfattas av bildkonst, konsthantverk och formgivning inom en mängd olika medier. Inom fältet finns en mångfald av konstnärliga utövare samt aktörer som arbetar med att göra konsten tillgänglig; från statliga, kommunala och privata museer till konstnärsdrivna ateljéer och enskilda kuratorer. Intresset för bild- och formkonst är stort och ökande. Ett stort antal konsthallar i privat eller offentlig regi har öppnat de senaste åren.

Många olika yrkesgrupper är verksamma inom området. Andelen egenföretagare bland bild- och formkonstnärer är mycket hög – hela 66 procent. (Då är ändå inte den andel som har aktiebolag medräknad.) Denna siffra ska jämföras med tio procent i befolkningen i övrigt. Försäljningen av konstprodukter omsätter stora värden, samtidigt som många bild- och formkonstnärer har små intäkter av sitt arbete.

En av de största förändringar som skett inom konstområdet under de senaste 10 åren är den ökande internationaliseringen. Denna har kommit till uttryck inom de flesta områden som till exempel utställningar, utbildning, ateljéprogram eller andra uppdrag där konstnärens kompetens efterfrågas. Effekterna är bland annat att marknaden blivit större och att det därför finns möjligheter för fler uttryck och sätt att verka som bild- och formkonstnär. Konstområdet blir också på grund av detta

uppdelat i flera och olika genrer. Specialiseringen gör att det idag är svårare för konstnärer att röra sig mellan olika fält. Det är med andra ord sällan en och samma konstnär idag kan verka framgångsrikt inom gallerivärlden, på biennaler och jobba diskursivt med forskningsprojekt. En annan tydlig utveckling är framväxten av kuratorerna och en teoretisering runt den samtida bild- och formkonsten. Just formkonstens olika delar har fått en mera framskjuten plats inom kulturpolitiken med designsatsningar och insatser för kreativa näringar. Vissa delar av mode omfattas av konstnärstöd och "det nya konsthantverket" har utvidgats i ett område mellan hantverk och konst.

En del av verksamheten i Sverige får offentligt stöd men merparten är privat finansierad. Stat, landsting och kommuner finansierar de offentliga museerna och konsthallarna. Kulturrådet fördelar bidrag till främjandeorganisationer, utställningsarrangörer, konsthantverkskooperativ och konstnärdrivna kollektivverkstäder. Konstnärsnämnden fördelar stöd till bild- och formkonstnärerna. Kommunerna svarar främst för stöd till konsthallar och – i vissa fall – för ateljébidrag till bildkonstnärer och konsthantverkare. De är också, tillsammans med landstingen, viktiga beställare av offentlig konst. Statens konstråd köper in konst och beställer utsmycknings- och gestaltningsuppdrag.

Specifikt för de statliga insatserna inom bildkonstområdet är att det – när det gäller konstproduktion – så starkt är knutet till konstnärspolitiken genom Konstnärsnämnden och dess Bildkonstnärnsfond i form av visningsersättningen. Det enda likartade området är litteraturen, där det statliga stödet primärt går genom Författarfonden.

I samband med att Kulturrådet våren 2010 för första gången sammanställde en statistikrapport för bild- och formområdet, gjordes en omfattande enkätundersökning med kvantitativa data om professionellt utförd publik utställningsverksamhet. Sammanlagt 147 utställningsarrangörer redogjorde för sin utställningsverksamhet 2009. Av dessa var drygt hälften (57 procent) verksamma i något av de tre storstadsområdena Stockholm, Västra Götaland och Skåne.

Bildkonstscenen är ur utställarnas synpunkt enligt Kulturrådets rapport starkt geografiskt polariserat även på annat sätt. Konstnärer från USA och Europa dominerar starkt inflytandet i Sverige. Övriga delar av världen har svårare att hävda sig. Även inom landet är mycket av aktiviteten på området koncentrerad till de tre storstadsregionerna. Drygt hälften av utställningsarrangörerna finns där.

När det gäller det nya statliga avtalet för medverkande- och utställningsersättning, som trädde i kraft 2009, är det resultatet av ett långt och mödosamt opinions- och utredningsarbete. Initiativet togs redan 2004 av Konstnärsnämnden som i en rapport till regeringen 2008 presenterade en kartläggning av hur utställningsersättningen till bild- och formkonstnärer fungerar i praktiken¹. Rapporten utgjorde sedan en del av det underlag Kulturrådet använde sig av då man – på regeringens uppdrag – förhandlade fram ett nytt ersättningsavtal med berörda branschorganisationer på bild- och formområdet.

Kulturrådets bidrag inom bild- och formområdet

2009 beslutade Kulturrådets styrelse anta en särskild strategi för Kulturrådets arbete med bild- och formkonst. Konkret innebär detta bl.a. att man aktivt ska arbeta för att den av regeringen fastställda

¹ Om utställningsersättning. Beskrivning och försök till analys av Nils Johansson och Ann Traber. Konstnärsnämnden 2008.

utställningsersättningen till konstnärer också på sikt ska omfatta alla offentligt finansierade institutioner som anordnar konstutställningar. Man ska också se till att bidragsfördelningen svarar mot de behov som finns inom området och att bild- och formfrågor fortlöpande ska vara en del av den dialog som Kulturrådet för med regionala och lokala företrädare inom ramen för den nya samverkansmodellen.

Kulturrådet har under de senaste åren fördelat ca 26 miljoner kr årligen till olika verksamheter inom bild- och formområdet. Det mesta går som verksamhetsbidrag till främjandeorganisationer, utställningsarrangörer och konsthantverkskooperativ. Som tidigare nämnts antogs 2008 ett avtal för konstnärers medverkan och ersättning vid utställningar av regeringen. Från och med 2010 ska alla organisationer som ägnar sig åt utställningsverksamhet och som får statligt stöd uppge hur mycket av verksamhetsbidraget som används för ersättning till de konstnärer vars verk ställs ut.

<i>Kulturrådets bidrag inom bild- och formområdet, tkr</i>	<i>2009</i>
Verksamhetsbidrag till organisationer	13 166
Verksamhetsbidrag till utställare	8 170
Verksamhetsbidrag till konsthantverkskooperativ	1 730
Investeringsbidrag till kollektivverkstäder	1 500
Centrumbildningar inom bild och formområdet	6 851
Akademien för de fria konsterna	1 658
Bidrag till konstinköp	3 526
Summa	36 601

Kulturrådet fördelar **verksamhetsbidrag** till organisationer som bedriver konstfrämjande och konstbildande verksamhet. Stödet riktar sig till centrala främjandeorganisationer som utan vinstsyfte och med höga konstnärliga ambitioner bedriver professionell utställnings- och/eller projektverksamhet. Organisationerna bör bedriva kunskapsspridning i syfte att nå nya publikgrupper. Samverkan med andra aktörer, gärna i sammanhang där bild- och formkonstnärernas kompetens tas till vara och vidgas till nya områden är en fördel.

Rådet fördelar årligen bidrag som riktar sig till **utställningsarrangörer** inom bild- och formområdet. Dessa ska i första hand ställa ut samtida bild- och formkonst utan vinstsyfte och verksamheten ska vara av stort konstnärligt och kulturpolitiskt värde. Det statliga stödet förutsätter kommunal eller regional medfinansiering.

Bidrag fördelas till sammanslutningar av konsthantverkare (**konsthantverkskooperativ**). Syftet är att stödja konsthantverket och främja dess utveckling och betydelse. Bidraget tar främst sikte på att stödja kooperativens utåtriktade arbete med utställningar och programverksamhet.

Kulturrådet disponerar ett **investeringsbidrag till kollektivverkstäder**. Syftet med bidraget är att främja konstnärlig utveckling och att minska konstnärernas omkostnader för framställning av konstverk.

Inom ramen för bild- och formområdet fördelar Kulturrådet även stöd till ett antal centrumbildningar inom området samt bidrag för konstinköp till Folkets Hus och Parker och Samlingslokalorganisationernas samarbetskommitté.

Inom bild- och formområdet arbetar Kulturrådet dessutom med s.k. utställningsgarantier vars syfte är att kunna täcka kostnader för skadade eller försvunna föremål vid tillfälliga utställningar.

Konstnärsnämndens stipendier och bidrag inom bild- och formområdet samt det internationella programmet Iaspis

Drygt hälften av de stipendier och bidrag som Konstnärsnämnden delar ut tilldelas konstnärer inom bild och form. Det totala stödet till bild- och formområdet via Konstnärsnämnden är ca 84 mkr och av detta omfattar Iaspis ca 21 miljoner kr.

<i>Konstnärsnämndens resurser inom bild- och formområdet, tkr</i>	2009
Ettåriga arbetsstipendier	8 400
Tvååriga arbetsstipendier/målinriktade arbetsstipendier	27 720
Femåriga arbetsstipendier	6 400
Långtidsstipendier	4 237
Inkomstgarantier, 48 inom bild och form 2009	5 508
Assistentstipendier	915
Allmänna projektbidrag/kostnadskrävande projekt	7 365
Iaspis, inkl. internationellt kulturutbyte, ateljéstipendier, verksamhet m.m.	21 000
Stora stipendiet och Dynamostipendiet	400 ²
Pensionsbidrag	2 280
Efterlevandebidrag	10
Extraordinärt projektbidrag	200
Summa	84 435

Inkomstgarantier ges till 48 konstnärer inom bild- och formområdet.

Arbetsstipendierna har samma syfte inom bild och form som inom övriga områden. Under de senaste åren har en speciell satsning gjorts på femåriga. Det finns nu 50 löpande 5-åriga stipendier per år inom bild och form, vilka även kan förnyas efter prövning. **Målinriktade arbetsstipendier** är en mellanform mellan "vanliga" arbetsstipendier och projektbidrag. De målinriktade stipendierna inom bild- och formområdet är tvååriga. **Bidrag till kostnadskrävande arbete/projekt** ges till utvecklingsarbete, experiment eller samarbeten mellan konstnärer.

Assistentstipendier är unikt för bild- och formområdet och tilldelas ofta yngre konstnärer som vill arbeta som assistent hos en ofta internationellt uppmärksammas konstnär. Perioden är på 10 månader. 70 % av de som utnyttjat bidraget är bildkonstnärer. **Konstnärsbidrag av pensionskaraktär** ges på livstid med ett årligt belopp på 20 000 kr. 114 bild- och formkonstnärer innehade bidraget 2009.

² År 2009 fördelades enbart Dynamostipendiet om 100 000 kr.

Iaspis är det internationella programmet för utbyte inom bild- och formområdet. Konstnärer kan söka bidrag för utbyte och programmet innehåller flera samarbetspartners och ateljéer i världen och i Stockholm, Malmö, Göteborg och Umeå. Dessutom driver Iaspis programverksamhet med seminarier och utställningar i Sverige och utomlands.

Särskilda behov inom bild- och formområdet

Den enskilda fråga för bild- och formområdet som ur ett både kultur- och konstpolitiskt perspektiv måste betraktas som den viktigaste är ersättningen till konstnärerna. Det nya statliga avtalet för utställnings- och medverkandeersättning (MU-avtalet), som trädde i kraft 1 januari 2009, är en viktig och förebildlig reform för att stärka konstnärernas förutsättningar att få skäligt betalt för sitt konstnärliga arbete. Avtalet är bindande för de statliga institutioner som sysslar med samtida bild- och formkonst och vägledande för samtliga organisationer som tar emot stöd från Kulturrådet för detta ändamål. Målsättningen är att detta avtal ska tillämpas inom hela området. Tidigare hade Kulturrådet ett särskilt bidrag som utställarna kunde söka för att täcka de ökade kostnader som tillkom i samband med tillämpningen av det nya avtalet. Från och med 2010 är detta bidrag integrerat i de ordinarie verksamhetsbidragen.

Kulturrådet har under hösten 2010 gjort en enkät bland de museer som får statligt verksamhetsbidrag om hur avtalet tillämpas. Syftet är bl.a. att se hur utbredd tillämpningen av avtalet är hos de icke statliga museerna, där det inte är obligatoriskt utan endast vägledande. I sammanställningen av svaren på enkäten framkommer bl.a. att det statliga medverkans- och utställningsersättningsavtalet tillämpas hos merparten av de tillfrågade museerna. Kulturrådets bild- och formstatistik visar att mer än hälften av utställningsarrangörerna finns i de tre storstadsregionerna. Konstnärsnämndens statistik visar att två tredjedelar av samtliga konstnärer inom alla konstområden bor i samma områden.³ I många fall startas och drivs viktiga arenor av bild- och formkonstnärer eller av fristående kuratorer som vill skapa sammanhang utanför de traditionella gallerierna och institutionerna. Nätverkande och projektorientering är kännetecknande för en alltmera flyktig och föränderlig scen.

Man kan också se tecken på ett än mer ökat intresse för andra och djupare samarbeten med kollegor. Det blir allt vanligare både att konstnärerna går samman kring själva det konstnärliga skapandet och att den individuella avsändaren ersätts av en grupp upphovspersoner som tillsammans skapar konstnärskapet. Det ökande antalet verksamma bild- och formkonstnärer, som ju är en direkt följd av att antalet utbildningar ökar, kan också vara en orsak till intresset för samarbete.

Det finns ett uttalat behov av att modernisera och bredda det offentliga stödet både till fria utställningsarrangörer och till den flytande rollen som upphovsperson och kurator. Så som bidragsstrukturerna är uppbyggda idag, riskerar dessa grupper komma i kläm mellan Konstnärsnämnden och Kulturrådet.

Det finns många olika slags statliga stöd inom bild- och formområdet, många av dem har en lång historia och styrs (delvis) också av mycket gamla bidragsförordningar. Det finns av det skälet anledning att noga analysera effekten av dessa i dag. Kulturrådets stöd domineras av ett antal verksamhetsbidrag till utställare/arrangörer, konstnärskooperativ och kollektivverkstäder. Dessutom

³ Konstnärernas inkomster – en statistisk undersökning av SCB inom alla konstområden 2004-05. Konstnärsnämnden 2009.

stöder man organisationer inom området och de regionala museernas verksamhet med modern samtidskonst. Inom Konstnärsnämndens ansvarsområde finns ett mycket stort antal stipendier, som både är av generell karaktär (arbetsstipendier, långtidsstipendier m.fl.) och stipendier av särskild art.

Sammantaget finns inom Kulturrådet ett stort antal stödformer och det kan vara svårt att få en bra överblick. Dessutom är det i vissa fall tveksamt om de statliga insatserna till fullo svarar mot de behov som finns i dagens föränderliga bild- och formkonstvärld. Det är mot den bakgrunden förslaget till en förenkling av Kulturrådets bidragsstruktur nedan ska ses.

Slutsatser och förslag

Nya former av stöd

Slutsats: Kulturrådets stödformer inom bild- och formområdet är inte ändamålsenliga med tanke på den utveckling som skett inom området och de behov som idag finns. En mera flexibel och lättöverskådlig bidragsordning bör eftersträvas.

Förslag: Kulturrådets bidrag inom bild- och formområdet omformas till två typer av stöd. Ett verksamhetsstöd och ett projektstöd som ger möjlighet att stödja utvecklingsinitiativ, nya konstuttryck etc för institutioner/organisationer och arrangörer. Projektbidraget ska också anpassas för att kunna stödja kuratorer och tillfälliga, fristående utställningsarrangörer. Båda bidragen bör rymma insatser för såväl bild- som formområdet.

Bild- och formområdet har – bl.a. genom den ökande internationaliseringen – blivit större och uppdelat i flera olika genrer. Det positiva är naturligtvis att bildkonstnärernas kompetens efterfrågas i allt högre grad. Det problematiska kan samtidigt vara att den ökade uppdelningen – specialiseringen – kan göra det svårare för bildkonstnärerna att röra sig mellan olika fält och uttrycksformer. Dynamiken inom fältet kan leda till högre kvalitet, starkare konkurrens och livligare debatt men den ställer också nya krav på utbildning, stipendie- och bidragssystem.

Reaktionen från kulturmyndigheterna på en sådan utveckling bör bl.a. vara att skapa stödsystem som är så öppna och inkluderande som möjligt. I stället för en stor mängd specialdestinerade stöd, behövs ett system som på ett flexibelt sätt tar hänsyn till snabba förändringar inom området. Konstnärsnämndens stöd är i stort uppbyggt på detta sätt. Samtidigt är det angeläget att på ett långsiktigt sätt ytterligare förstärka den infrastruktur som finns inom bild- och formområdet idag vilket i huvudsak är Kulturrådets sak att stödja. Detta gör att de båda myndigheterna föreslår att verksamhetsbidraget för utställningsarrangörer inom området behålls men kompletteras med ett projektbidrag som ger möjlighet för områdets allt mera skiftande uttrycksformer att komma ifråga för stödinsatser.

I första hand bör projektbidraget göra det möjligt att stödja såväl kuratorer som tillfälliga, fristående utställningsarrangörer. Enligt vår bedömning är stöd till dessa kategorier en förutsättning för en fortsatt positiv utveckling inom området och också för att konsten ska göras tillgänglig för en större publik. Konstnärsnämnden stödjer till konstnärskap som innehåller kurativa inslag samt bild- och formkonstnärer som samarbetar. När det gäller fria, tillfälliga arrangörer och grupper av konstnärer får dessa anses utgöra en viktig del av området som både prövar nya konstnärliga uttryck och nya distributionsformer.

Slutsats: Inrättandet av en särskild riskfond för formkonstnärers deltagande i utländska mässor bör diskuteras inom ramen för den samverkan som nu sker mellan närings- och kulturdepartementen kring kreativa näringar.

Formområdet omfattar både konsthantverk, design och arkitektur. Genomgående är området i stark utveckling. I synnerhet gäller det konsthantverk och design, där många diskuterar, ifrågasätter och kliver över gränserna för vad som hör till området. För vissa innebär detta att man inte längre agerar i den offentlighet och på den marknad som man traditionellt haft sin utkomst från. I stället får man dela rum med de bildkonstnärer som från sin kant ifrågasätter bildkonstens begränsningar. För de konsthantverkare som fortsatt arbetar med bruksgods har konkurrensen från lågprisproduktionen blivit allt svårare och de har nu sämre möjligheter än tidigare att försörja sig inom sitt område. Konstnärsnämndens olika projekt på 1990-talet för att stärka konsthantverkarna och regeringens betoning av statens roll som förebildlig upphandlare känns därför fortfarande aktuella och viktiga.

Sedan länge fördelar Kulturrådet verksamhetsstöd med mindre belopp till konsthantverkarnas olika kooperativ. Stödet är naturligtvis välkommet för mottagarna men spelar liten roll för att utveckla konsthantverkarnas synlighet för en större publik. I fortsättningen bör man överväga att använda projektbidrag med en sådan inriktning.

För konsthantverkare och formgivare fyller internationella mässor en viktig roll för deras synlighet och möjlighet till framtida inkomster. För Konstnärsnämnden är det problematiskt att mer än initialt stödda enskilda personers deltagande i mässor. Tillsammans med Konsthantverkscentrum har Konstnärsnämnden skissat på ett förslag till en riskfond för deltagande i utländska mässor. Tanken är att konsthantverkare eller formgivare som får stöd ur fonden för att delta i en mässa ska betala tillbaka garantisumman om de säljer för ett högre belopp än garantin. Erfarenheterna visar att många som ställer ut utomlands efterhand kan sälja sin produktion där, men att det tar tid att erövra en sådan position. Införandet av en fond bör kunna ske inom ramen för den samverkan mellan kultur- och näringsdepartementen som nu formas mellan kreativa och kulturella näringar. Konsthantverkscentrum skulle kunna agera som hamn för fonden. I den handlingsplan för kulturella näringar, som regeringen beslutade 2009 och som nu är under utveckling, hänvisas bl.a. till det stödsystem som finns i Danmark och vars syfte är, precis som förslaget ovan, att minska det ekonomiska risktagandet vid deltagande i mässor. Skillnaden är att i det danska systemet är det gallerierna som söker stödet.

Kollektivverkstäder

Slutsats: Kollektivverkstäderna är viktiga resurscentra i den regionala kulturverksamheten där regionerna kan se nya lokala samband. Staten fördelar ett förhållandevis litet bidrag till en utpräglad lokal verksamhet. Finansieringen av kollektivverkstäderna bör i huvudsak vara kommunernas och regionernas ansvar.

Förslag: Kulturrådets utrustningsbidrag till kollektivverkstäderna omvandlas till ett stöd för utvecklingsprojekt.

Konstnärernas kollektivverkstäder fyller ett viktigt behov inom främst den lokala och regionala bild- och formkonsten. De samlade yrkeskompetenser och professionella nätverk som kollektivverkstädernas medlemmar har är mycket imponerande, men tyvärr är de generellt inte så kända utanför verkstäderna. Dessa skulle kunna ges en större roll som regionala resurscentra inte bara för olika kulturprojekt utan också inom andra områden. Kulturrådet har under lång tid lämnat stöd till kollektivverkstäder i form av ett utrustningsbidrag. Enligt det preliminära utfallet för 2010 svarar Kulturrådets utrustningsbidrag för ca 6 procent av kollektivverkstädernas totala intäkter. Sammanlagt uppgår det fördelade stödet 2010 till 1,5 miljoner kr.

Detta är ett udda stöd i Kulturrådets verksamhet. Inom andra konstområden har liknande utrustningsbidrag tagits bort. När nu den kulturpolitiska kartan genom samverkansmodellen ritas om, bör inriktningen av statens insatser inom detta område prövas. De flesta kollektivverkstäder ägnar sig åt de traditionella konstnärliga uttrycken, så gott som ingen har utrustning anpassad till modernare former. Detta talar för att statens insatser skulle ges en starkare utvecklingsprofil än idag medan kommuner och landsting skulle vara ansvariga för stöd till den löpande verksamheten till vilken eventuella utrustningsbehov får räknas. Såväl Kulturrådet som Konstnärsnämnden gör också bedömningen att kollektivverkstäderna med en breddad verksamhet skulle kunna stärka sin roll och utvecklingspotential inom området. I och med den nya samverkansmodellens ambitioner att regionerna ska ge kulturskaparna möjligheter att arbeta och utveckla sitt konstnärskap, är kollektivverkstäderna en form av resurscentra som har en tydlig utvecklingspotential i den regionala kulturpolitiken.

5.3 Musik

Musikområdet kan delas in på många olika sätt och uppvisar ett stort antal olika uttryck och stilar. Kulturrådet fördelar stöd till bl.a. ett antal lokala och regionala orkestrar, regional musikverksamhet (länsmusiken), ett 160-tal fria musikgrupper och ett stort antal arrangörer på musikområdet. Konstnärsnämnden stödjer upphovspersoner och utövare på individnivå med stipendier och andra bidrag. Området har genomgått stora förändringar genom den tekniska utvecklingen, något som påverkat förutsättningarna för såväl upphovspersoner som utövande musiker att bedriva sitt yrke men samtidigt ökat möjligheterna för en intresserad publik att lyssna på musik från hela världen. Detta har i sin tur ökat den internationella konkurrensen bland professionella musiker i Sverige.

Musiklivet är inne i en spännande och intressant förändringsfas. Knappast något annat konstområde har – generellt sett – i modern tid genomgått en lika genomgripande förändringsprocess. Det är en förändring som innehåller många paradoxer. Försäljning av CD-skivor har minskat. Samtidigt har

utbudet av musik av olika slag aldrig varit större än nu. Musikintresset hos befolkningen ligger stadigt på en mycket hög nivå och antalet konsertbesök ökar. Samtidigt har en allt större andel frilansande musiker i snart sagt alla genrer svårt att livnära sig på sitt musikutövande. Orsakerna till allt detta är flera. Den tekniska utvecklingen har gjort tillgången till musik näst intill obegränsad samtidigt som den urholkat den traditionella upphovsrätten. Nya distributionskanaler, vid sidan om de traditionella, har gjort det lättare för oetablerade artister att sprida sin musik. Frågan är om vi idag har den infrastruktur och det stödsystem som snabbt kan anpassa sig till en delvis helt ny situation.

Precis som inom teater och dans kännetecknas det professionella musikområdet av korta anställningar – där sådana överhuvudtaget ges – och en osäker ekonomi. För att något förbättra de professionella musikernas inkomstförhållanden bildades Musikalliansen år 2007. Syftet är – precis som inom teater- och dansallianserna – att bereda plats för ett antal frilansande musiker inom alla genrer och ge dem inkomst och sysselsättning under de perioder de inte har anställningar på annat vis.

I det följande behandlas mestadels förhållandena inom konstmusiken – med tyngdpunkt på nutida konstmusik. Vad gäller övriga musikgenrer avvaktar vi tills samverkan med det nya Musikverket kommit till stånd. Om slutsatser och förslag berör även andra musikområden eller är generella anges detta.

Den offentliga stödstrukturen inom området ser ut som musikområdet självt: Spretig och starkt specialiserad. Såväl Konstnärsnämnden som Kulturrådet är en del av detta. En följd är att de offentliga insatserna på musikområdet kan vara svåra att överblicka. Vi vet också ganska lite om vilken effekt de offentliga subventionerna har på det kommersiella musiklivet.

Dryga 20-talet orkestrar av olika storlek och med olika musikalisk inriktning får statligt verksamhetsstöd. De finns geografiskt mellan Skåne och Norrbotten, men med en stor övervikt för södra Sverige. Många har varit verksamma under lång tid medan andra tillkommit senare, de flesta som ett resultat av länsmusikreformen i slutet på 80-talet. En handfull är relativt nybildade och den allra senaste bland dem som får statligt stöd – Norrbotten NEO – bildades 2007 med hjälp av stöd från Kulturrådet, Norrbottens läns landsting samt Luleå och Piteå kommuner.

I utredningen "Den professionella orkestermusiken i Sverige"⁴ konstaterades bl.a. att "statens engagemang varit starkt och tydligt --- en prioritering som resulterat i ett ökande antal orkestrar och ett ökat antal anställda musiker."⁵ Statens verksamhetsstöd till såväl orkestrarna som till den regionala musikverksamheten (länsmusiken) kommer att ingå i Kultursamverkansmodellen mellan staten och landstingen/regionerna och är därför av begränsat intresse för uppdraget om ett utvecklat samarbete mellan Kulturrådet och Konstnärsnämnden.

Men det finns andra områden med anknytning till orkesterstödet som aktualiserades av Orkesterutredningen och sedan fördes vidare av Kulturutredningen. En av dessa var den nutida musikens svaga ställning hos landets orkestrar. Kulturutredningen poängterade bl.a. vikten av ett långsiktigt och målinriktat stöd till den "nya konstmusiken", bl.a. genom ökat stöd till festivaler, ensembler och orkestrar som gör insatser på detta område men också genom att tonsättare får

⁴ SOU 2006:34

⁵ Ibid, sid. 27

rimlig ersättning för bl.a. beställningsverk. Konstnärsnämnden har gjort en särskild utredning – ”Komponisterna i Sverige”⁶ – som bl.a. ger en fyllig bild av denna särskilda problematik.

Det fria musiklivet i form av ensembler, grupper och arrangörsorganisationer av olika slag utgör den del av musiklivet som omfattar så gott som alla genrer och som framträder för en publik av alla åldrar och grupperingar. Delar av den har en kommersiell prägel och betraktas ofta som en bransch som kanske snarare hör samman med näringspolitiken än med kulturpolitiken. Musiklivet kan också delas in i ”amatörer” och ”professionella” som genremässigt sammantaget uppvisar hela skalan av utövare och som ofta samverkar och influerar varandra. Gränserna mellan de två kategorierna är flytande och oskarp.

De fria musikgrupperna har fått ekonomiskt stöd av samhället ända sedan tiden före den moderna kulturpolitikens genombrott på 1970-talet. Idag är det framför allt stöd från Kulturrådet som bidrar till gruppernas offentliga intäkter, ofta tillsammans med individuella stöd från Konstnärsnämnden. Det fria gruppstödet är dock inte så dominerande som hos fria teater- och dansgrupper, utan uppgår sammantaget till mindre än 20 procent av gruppernas totala intäkter. Av bidragsredovisningarna till Kulturrådet för verksamheten under 2009 framgår att många grupper samarbetar med t.ex. länsmusiken och andra institutioner. År 2009 fick ca 160 fria musikgrupper verksamhetsstöd från Kulturrådet. De allra flesta kategorier och genrer var representerade.

När det gäller samhällets stöd till upphovspersoner inom musikområdet konstaterar utredningen ”Komponisterna i Sverige” bl.a. att staten tagit ansvar för en stor del av utvecklingen inom konstmusikområdet, både vad gäller själva musiken som för dess upphovspersoner, men att de olika delarna i systemet ”inte samspelar på ett optimalt sätt.” Orsakerna kan till viss del spåras i ett stilmässigt mycket splittrat musikliv och utredaren konstaterar att inte minst kompositörer och tonsättare skulle ha mycket att vinna på att driva kulturpolitiska frågor gemensamt. Utredningen beskriver även hur komponisterna har inskränkts i sin yrkesroll och ställts utanför inflytande i det offentligt stödda musiklivet på grund av bidragsstrukturer och det institutionella musiklivets organisering.⁷

Beställningar av ny konstmusik till orkestrarna uppfattas i allmänhet som en viktig och angelägen uppgift. Ändå är det inte särskilt vanligt att orkestrarna själva bekostar dessa. I regel är det Rikskonserter, Kulturrådet, Sveriges Radio P2 eller Konstnärsnämnden som tillskjuter medel. Det har också visat sig vara svårt att få med den nya musiken i orkestrarnas och musikteatrarnas repertoarer. Hos STIM finns drygt 10 000 operor, orkester- och kammarmusikverk deponerade. De flesta har inte spelats mer än en gång, några har inte ens uruppförts.

Den nutida konstmusiken hänvisas allt oftare till särskilda festivaler, tonsättarveckor och liknande. Hos de större orkesterinstitutionerna förekommer den endast i begränsad omfattning. Över huvud taget uppfattas symfoniorkestrarnas likartade repertoar som ett problem. Flera rapporter har

⁶ Fredrik Österling: *Komponisterna i Sverige*, Konstnärsnämnden 2009

⁷ De olika beteckningarna på upphovsmän/-kvinnor inom området kan vara förvirrande. I utredningen ”Komponisterna i Sverige” beskriver Fredrik Österling skillnaden mellan ”tonsättare” och ”kompositör” genom att hänvisa till de organisationer som idag företräder dessa båda kategorier på musikområdet: ”Föreningen svenska tonsättare (Fst, bildad 1918) organiserar tonsättare inom konstmusikområdet. --- Den andra organisationen, Sveriges Kompositörer av populärmusik (SKAP, bildad 1926) organiserar bl.a. jazz-, pop-, rock-, folk-, världsmusik- och filmkompositörer samt textförfattare.” Begreppet komponist är enligt Österling en upphovsman-/kvinna inom musiklivet, oavsett genre.

konstaterat att det är en stor övervikt för manliga, europeiska 1800-talstonsättare i så gott som samtliga orkestrars program.

Samtidigt finns det belegg för att behovet av nyskriven musik är stort inom hela kulturlivet. Det visar bl.a. Kulturrådets särskilda stöd till institutioner och fria grupper där de kan söka bidrag för att beställa ny musik. Denna möjlighet har lett till att ett stort antal komponister anlitas för olika former av kompositionsuppdrag. Bredden har accentuerats ytterligare sedan stödet 2007 öppnades även för fria grupper. Nu kan bidraget gå till en beställning av orkesterverk likaväl som till ett kort stycke för en teater- eller dansföreställning.

Kulturrådets bidrag inom musikområdet

Kulturrådet fördelar bidrag till landsting och regioner (regional musikverksamhet), regionala och lokala institutioner (orkestrar), ensembler och fria grupper samt föreningar och organisationer som arrangerar konserter. Dessutom fördelas stöd till skivbolag för inspelad musik samt till internationellt kulturutbyte.

<i>Kulturrådets bidrag inom musikområdet, tkr⁸</i>	2009
Regionala o lokala institutioner	185 752
Regional musikverksamhet	242 876
Arrangörer på musikområdet	23 940
Fria musikgrupper	11 500
Samverkan med tonsättare	5 111
Vissa aktörer på musikområdet	10 800
Stöd till utgivning av fonogram	6 449
Musikalliansen	22 000
Centrumbildningar inom musikområdet	3 273
Summa	511 701

Bestämmelser om statsbidrag till **regionala och lokala dans-, musik-, musikteater- och teaterinstitutioner samt till landsting och regionförbund för regional musikverksamhet** finns i en särskild förordning om statsbidrag till regional kulturverksamhet (1996:1598). Statsbidragen förutsätter medfinansiering av (i regel) landsting eller kommun. Bestämmelserna är generella och mottagarna bestäms av regeringen. Undantaget har fram t.o.m. 2010 varit Skåne, där statsbidrag lämnats i samlad form enligt särskilda bestämmelser. Från och med nästa år kommer detta statsbidrag att hanteras enligt nya bestämmelser i fem regioner (Skåne, Västra Götaland, Halland, Gotland och Norrbotten) inom ramen för den nya kultursamverkansmodellen.

Kulturrådet fördelar bidrag till **arrangörer på musikområdet** för engagemang av fria grupper. Som särskilda villkor gäller bl.a. att konsertverksamheten är regelbunden och att arrangörsorganisationen också får bidrag från kommun och/eller landsting. Bidrag ges såväl till enskilda arrangörer som till flera arrangörer i samverkan samt till vissa riksorganisationer för vidare fördelning.

⁸ Inklusive medel fördelat genom Region Skåne

Bidrag fördelas varje år till yrkesverksamma **fria musikgrupper**. Bidraget kan sökas av alla ensembler och grupper som bedriver sin verksamhet i yrkesmässiga former. Vid bedömningen av ansökningar tas hänsyn till bl.a. konstnärlig kvalitet och geografisk spridning.

Sedan början av 2000-talet fördelar Kulturrådet stöd till institutioner, fria grupper och arrangörer inom musikområdet för **samarbete med tonsättare**. Syftet är att stimulera beställning av ny musik samt att – där så är möjligt – anställa tonsättare för längre eller kortare tid.

Till stöden inom musikområdet räknas även fonogramstödet (produktion och utgivning av fonogram) samt stöd till vissa aktörer av kulturpolitiskt intresse, där regeringen pekat ut mottagare av statsbidrag inom scenkonsten. Inom musikområdet går för närvarande sådana stöd till Dalhalla, Internationella Vadstena Akademien, Musikaliska Akademien, Eric Ericsons kammarkör samt till Eric Sahlström-institutet. Bidrag fördelas även till Musikalliansen och två centrumbildningar inom området.

Konstnärsnämndens stipendier och bidrag inom musikområdet

Bidragen till konstnärer inom musikområdet uppgår till cirka 25 miljoner kr per år. Från och med hösten 2010 har nämnden strukturerat om bedömnings- och beslutsorganisationen på musikområdet genom att slå samman de tidigare två separata arbetsgrupperna inom musik till en gemensam grupp. 2009 publicerade Konstnärsnämnden rapporten *Komponisterna i Sverige*, som understödde en ny syn på upphovspersoner inom musiken. Genreuppdelningen är inte längre utmärkande, digitalisering och en förändrad syn på den ekonomiska upphovsrättsliga ersättningens beräkning och fördelning förändrar förutsättningarna inom musikområdet. Konstnärsnämnden tog 2010 bort bidraget till komponister som arbetar med beställningsverk, eftersom det bl. a. av beställare kunde missuppfattas som en möjlighet att åberopa lägre arvoden. Medlen har överförts till arbetsstipendierna.

<i>Konstnärsnämndens stipendier och bidrag inom musikområdet, tkr</i>	2009
Ettåriga arbetsstipendier	9 980
Tvååriga arbetsstipendier	504
Femåriga arbetsstipendier	1 672
Långtidsstipendier	3 210
Målinriktade arbetsstipendier	465
Inkomstgarantier, 47 inom musik 2009	5 321
Samarbetsprojekt på musikområdet	1 909
Bidrag till komponisters beställningsverk	400
Bidrag till internationellt kulturutbyte	1 072
Pensionsbidrag	560
Efterlevandebidrag	20
Summa	25 113

Under 2009 delades sju nya femåriga arbetsstipendier ut till komponister. Totalt hade 18 konstnärer femåriga arbetsstipendium och 25 musikkonstnärer **långtidsstipendium** under 2009. Ettåriga arbetsstipendier innehades av 193 musiker/komponister och tvååriga av åtta. En annan form av stöd

som fallit väl ut är **samarbetsprojekt mellan komponister och musiker**. Detta stöd, såväl som alla andra stöd på musikområdet hos nämnden, är utan genrebegränsningar. Komponister tillsammans med såväl etablerade som tillfälliga musikgrupper bildas för att uruppföra upphovspersoners verk genom samarbetsprojektstödet. Därmed minskas beroendet av beställande institutioner, vilket är särskilt viktigt för tillkomsten av ny musik för mindre konstellationer som kammarmusikensembler och jazzgrupper. 13 samarbetsprojekt beviljades stöd under 2009.

Särskilda behov inom musikområdet

Delar av det offentliga musiklivet är under omstöpning och håller långsamt på att anpassa sig till nya behov och möjligheter. Under 2011 upphör Rikskonserter och ersätts av Musikverket som får ett delvis annat uppdrag än sin föregångare. Upphovsrätten i ljuset av nedladdningar och nya distributionsformat är inte löst. Samtidigt finns hinder för att göra musiken tillgänglig för en större publik. Kulturrådet får förstärkta anslag för musikområdet under de kommande åren. Med bl.a. Konstnärsnämndens utredning "Komponisterna i Sverige" som grund har de båda myndigheterna tillsammans nu möjligheter att utveckla idéer och konkreta förslag till en förbättring vad gäller bl.a. den nutida konstmusikens ställning.

Bl.a. som en konsekvens av ovanstående tenderar konserter och andra live-framträdanden att bli en allt viktigare inkomstkälla för de professionella musikerna. Därför anser både Kulturrådet och Konstnärsnämnden att ersättningsnivån till frilansande, professionella upphovspersoner och musiker nu är en av de viktigaste frågorna att driva gemensamt. Det finns flera jämförelser med den situation som nu lett fram till ett utställnings- och medverkandeavtal på bildkonstområdet, det s.k. MU-avtalet. Inom båda dessa konstområden finns det grupper av professionella utövare som har en mycket låg inkomst av sin konstnärliga verksamhet. En av huvudorsakerna till detta är att arrangörer och andra som använder sig av konstnärernas produkter eller tjänster betalar en låg ersättning. När det gäller arrangörerna är orsaken till detta ofta att de har begränsade ekonomiska resurser.

Detta problem är komplext. Å ena sidan skulle man kunna förorda det system som finns i Danmark, där de professionella arrangörer som får offentligt bidrag förbinder sig att betala avtalsenliga gager till de musiker de engagerar. Å andra sidan skulle en sådan ordning i Sverige kunna leda till att många mindre arrangörer slås ut, eftersom dessa – trots bidrag – sannolikt inte orkar bära ökade gagekostnader. Problemet kärna hamnar i skärningspunkten mellan marknad och offentliga stöd. Eller annorlunda uttryckt: Vilka effekter har statens subventionssystem på delar av musikmarknaden? Detta skulle behöva undersökas närmare. Den översyn av arrangörsområdet, som signalerats i flera kulturpolitiska utredningar under senare tid, skulle behöva genomföras innan staten bestämmer sig för vilken eller vilka modeller för stöd på arrangörsområdet man väljer. Inom ramen för denna översyn skulle också effekterna i stort av olika offentliga subventionssystem inom musikområdet undersökas. Den frågan är i allra högsta grad relevant för såväl Konstnärsnämnden som Kulturrådet, varför det skulle kunna vara ändamålsenligt att gemensamt hitta en lämplig form för en sådan analys. I denna fråga ryms också den diskussion om en ökad professionalisering av arrangörsområdet som förs bl.a. i musikerketsar.

Det skulle också behövas en större flexibilitet i stödsystemen inom musikområdet. Många – såväl upphovspersoner som utövare – är verksamma inom ett brett konstnärligt register och samverkar ofta med företrädare för andra konstformer, framför allt dans och teater. Dagens bidragsstruktur ger inte alltid utrymme för sådana crossover-former. Dessutom bör det finnas möjligheter till ökad

samverkan mellan fria grupper/ensembler av olika slag och institutioner. Förutsättningarna för t.ex. residensverksamhet, där olika företrädare inom området under en längre period kan arbeta nära varandra, bör förbättras.

Även inom musikområdet finns behov av att kunna stödja s.k. mellanhänder. Det gäller alla musikgenrer och det handlar företrädesvis om producentresurser.

I utredningen "Komponisterna i Sverige" utgick Konstnärdsnämnden från komponisternas förutsättningar att verka i ett starkt föränderligt landskap. Flera viktiga slutsatser dras, bl.a. att de fria musikgrupperna – beräknat i värde av fördelade bidrag – får mindre offentliga medel än både teater och dans och att speltiden av svensk musik minskar generellt, framför allt hos de svenska institutionerna. När det gäller ersättningsfrågan är det lätt att dra paralleller med bild- och formområdet när utredningen t.ex. konstaterar att en tonsättares närvaro vid repetitioner sällan ersätts. Bland de förslag som presenterades i Konstnärdsnämndens utredning fanns flera som rörde bidragsstrukturen. Bland annat är det viktigt att öka flexibiliteten i Kulturrådets bidrag så att de bättre gynnar hela "näringsskedjan" komponist–musiker–konsertarrangör–publik.

I och med Rikskonserters nedläggning och tillkomsten av Statens musikverk är det lämpligt att se över statens insatser när det gäller beställningsverk. Resurser för detta har tidigare funnits vid Rikskonsorter men även hos Kulturrådet och Konstnärdsnämnden. Stöden har haft olika utformning, men de har haft det gemensamma syftet att dels stimulera nyproduktion av ny musik, dels att underlätta spridningen och framförandet av den. I framtiden skulle gemensamma insatser från Kulturrådet och Konstnärdsnämnden koncentreras på att utveckla och stärka komponisternas roll i relation till de sammanhang där de är verksamma. Det har under lång tid diskuterats hur man skulle kunna stimulera det internationella utbytet inom musikområdet, för t.ex. komponister, genom att utforma en "Iaspis-liknande verksamhet". Det är, enligt vår gemensamma bedömning, angeläget att på olika sätt stimulera komponister att ta en mera aktiv roll i samspel med det övriga musiklivet för att på så vis kunna utveckla sin funktion.

Slutsatser och förslag

Behov av nya stödformer

Slutsats: Det finns ett behov av att utveckla bidragsfördelningen för det fria musiklivet och därmed de fria musikgrupperna. Det behövs bättre möjligheter för verksamhetsplanering med t.ex. samverkan med institutioner, residensverksamhet, större projekt och internationell verksamhet. Stödet till de fria grupperna behöver göras mer flexibelt och ändamålsenligt.

Förslag: Det bör övervägas att komplettera Kulturrådets verksamhetsbidrag till fria musikgrupper med dels ett långsiktigt stöd till ett mindre antal utvalda grupper, dels med ett brett och flexibelt projektstöd.

Inför 2009 fick sammanlagt 164 fria musikgrupper verksamhetsbidrag från Kulturrådet. För de flesta uppgick stödet till mellan 30 000 kr och 100 000 kr. För ett antal större ensembler var dock stödet betydligt högre, upp emot 500 000 kr. Grupperna genomförde sammanlagt drygt 3 800 konserter. Motsvarande siffror för 2005 var 139 grupper och 3 600 konserter. Det genomsnittliga antalet konserter per grupp har således sjunkit något. Men det som kanske är mer intressant är att närmare hälften av de grupper som turnerat med hjälp av verksamhetsbidrag från staten genomförde långt

färre konserter än de planerat. Av sammanlagt 2 846 planerade konserter genomfördes endast en fjärdedel – 737 stycken. Självklart kan detta bero på att grupperna inte får hela den summa de söker och att planeringsförutsättningarna är dåliga – grupperna gör i sin ansökan till Kulturrådet en bedömning av hur många konserter de kommer att göra under det kommande året – men det är ändå något som indikerar att allt inte fungerar felfritt. Är de grupper som staten stöder inte attraktiva bland arrangörerna? Är arrangörerna inte tillräckligt professionella för att ta emot grupperna? Kan de inte betala tillräckligt i gager? Är det över huvud taget rimligt att tänka sig ett samband mellan de grupper som staten stöder och de arrangörer staten och regioner/kommuner stöder gemensamt? Detta leder osökt över till nästa förslag:

Översyn av arrangörsområdet

Slutsats: Idag finns ett stort antal arrangörer av olika slag på musikområdet. De har olika inriktning, såväl genre- som publikmässigt, och de har olika ekonomiska förutsättningar att bedriva sin verksamhet. Hit bör även en stor mängd festivalarrangörer räknas. Statens insatser för att på olika sätt stödja dessa arrangörer är utomordentligt betydelsefulla. Det är därför viktigt att de utformas på ett sätt som motsvarar de behov som finns inom musiklivet.

Förslag: Kulturrådet och Konstnärsnämnden får i samråd med Musikverket i uppdrag att kartlägga arrangörsområdet och komma med förslag på hur stödet kan utvecklas för att a) öka tillgången till professionell musik av hög kvalitet b) höja gagenivåerna och analysera hur statens insatser ska utformas för att både följa kulturpolitikens intentioner och stimulera en dynamisk marknad.

Staten har under en lång följd av år lämnat stöd till lokala arrangörer på musikområdet – trots att dessa är av extremt lokal karaktär och i första hand borde vara en angelägenhet för kommuner och landsting. Anledningen till att staten över huvud taget är verksam inom detta område är att de verksamhets- och turnéstöd som initierades tidigt under 1970-talet krävde ett större och mera aktivt arrangörsnät. Stödet tillkom som ett provisorium och skulle enligt planerna avvecklas då det bedömdes att kommuner och landsting ensamma kunde stödja verksamheten. Längre än till kommunal medfinansiering kom man dock aldrig.

Det arrangörsnät som idag finns och som till stora delar byggts upp och kunnat vidmakthållas med hjälp av offentliga medel fyller en mycket viktig funktion i dagens mångskiftande musikliv. Här finns de stora scenerna och festivalerna liksom de mindre kammarmusikföreningarna och jazzklubbarna. Tillsammans bidrar de till att hålla igång ett vitalt och mångsidigt musikliv. Från början var det statliga stödet till arrangörerna förhållandevis lågt. Det har dock successivt höjts och ligger i nivå idag högt över det verksamhetsstöd som staten ger till de fria musikgrupperna. De förändringar som idag äger rum såväl inom musiklivet som när det gäller de kulturpolitiska insatserna på olika nivåer gör det angeläget att se över statens insatser inom arrangörsområdet.

Komponistdrivna projekt

Förslag: Ett nytt projektbidrag inrättas vid Konstnärskommittén som är sökbart enbart för komponister för specifika konstnärliga projekt.

Det är viktigt att slå vakt om det utrymme som finns för komponisterna att inom ramen för bidragen och stipendierna kunna lösgöra tid för att utveckla konstnärliga idéer som står fria från beställare eller andra krav. Det är också viktigt att hitta en modell av stöd som minskar risken för att bidragen och stipendierna bara fyller det ekonomiska hål som uppstår genom institutionernas bristande betalningsförmåga. Att ge komponisterna möjligheter att initiera och driva projekt som inte nödvändigtvis tar sikte på ett uruppförande skulle vara ett bra komplement för dynamiken på musikområdet. Bidrag för marknadsföring, produktionsstöd av olika slag och samverkan med musiker utifrån andra perspektiv kan vara intressanta vägar att pröva. Idag ligger fokus i alltför hög grad på "uruppförandet" och "komponerandet".

Satsningar på en laspisliknande struktur för komponisterna.

Förslag: Inrätta ett laspisliknande program vid Konstnärskommittén för komponister

I regeringens skrivelse till riksdagen "Kulturlivets internationalisering" 2005/06:188 aviserades att Konstnärskommittén skulle fortsätta bygga ut laspisliknande strukturer inom andra konstarter. Kommittén fick 2006 uppdraget att börja med dansen och har sedan dess arbetat med och etablerat det Internationella dansprogrammet vid Konstnärskommittén. Inom laspis har under de senaste åren formområdet fått en tydligare och mer omfattande verksamhet. Enligt regeringens plan kan nu ytterligare konstområden få ett starkare stöd för internationaliseringen på individnivå. Svensk musik har delvis en framskjuten internationell placering och inom staten behandlas det även som en exportindustri. Konstnärskommittén ser att ett behov finns att stärka internationaliseringen för upphovspersoner inom musiken.

Stöden inom kulturpolitiken riktas i hög grad till beställaren av musiken som via ett uppdrag engagerar komponisten. Stödet till internationaliseringen av musiklivet tenderar att följa samma spår; att det är ensemblen som erhåller ett stöd för att åka på turné och framföra musiken. Det finns ett stort behov hos komponisterna att själva utöka sina internationella kontakter och därmed fördjupa sitt konstnärskap men även utvidga sin marknad och därmed arbetsmarknad. Fokus i satsningen skulle vara komponisterna men utan att gränsdragningen gjordes skarp; stödet skulle även omfatta de komponister som även i hög grad är verksamma som musiker. Svenska tonsättare av konstmusik och också kompositörer av jazz, folkmusik, m.fl. genrer skulle gynnas positivt av att även de fick stöd med starka internationella kontaktnät.

6. Övergripande förslag

6.1 Behovet av stöd till ”mellanhänder”

Förslag: Konstnärsnämnden och Kulturrådet analyserar vidare frågan om behovet av ett stöd till s.k. mellanhänder och återkommer i lämpligt sammanhang med förslag på hur ett sådant kan se ut.

Inom samtliga konstområden som behandlas i rapporten finns flera likartade problemställningar. En är – naturligtvis – ersättningsnivån till upphovsmän och utövare, en annan är behovet av stödfunktioner kring produktion och distribution av konsten. Det är ett sedan länge känt faktum att möjligheten att arbeta med dessa ”mellanhänder” för en koreograf, en bildkonstnär eller en musikgrupp kan vara helt avgörande för hur en produktion landar, både innehållsmässigt och i mötet med publiken.

Behoven ser dock olika ut. Inom dansområdet kan vi t.ex. konstatera att koreografen har en ganska säregen roll i relation till sina dansare. Inte nog med att koreografen själv leder den konstnärliga processen, ofta helt utifrån en egen konstnärlig idé, hon eller han är ofta arbetsledare för ett stort antal dansare och andra konstnärliga upphovspersoner som bidrar till en föreställning: ljusdesigner, kostymtecknare, scenograf och kanske även komponist. Utöver detta finns en produktionsapparat med producenter, ekonomer och scentekniker. Alla dessa ska koreografen få att samarbeta och medverka till att den konstnärliga visionen blir iscensatt.

Detta visar att behovet av hjälp med produktion och administration inom det fria danslivet är stort. Inom andra områden, som bild och form och musik, är behoven, om än annorlunda utformade, också betydande. Likheten består i att upphovsmän och/eller utövare får splittra sin arbetsprocess på en mängd olika saker i stället för att koncentrera sig på det konstnärliga innehållet. För en bildkonstnär kan en kurator vara avgörande för om en utställning ska genomföras, för en musikgrupp kan en producent vara skillnaden mellan framgång och misslyckande.

Ett stöd till dessa mellanhänder skulle mot denna bakgrund kunna förbättra arbetssituationen för upphovsmän och utövare. Men det är inte en helt problemfri lösning. Såväl bild- och formområdet som musiklivet, men även i viss mån dansen, lever ett dubbelt liv vad gäller finansiering, där de offentliga insatserna utgör komplement till en kommersiell marknad av betydande mått. Därför är det viktigt att undersöka i vilken grad ett stöd till dessa ”mellanhänder” behöver avgränsas gentemot marknaden.

Det finns också flera olika möjligheter att bygga upp en sådan stödfunktion. Den kanske enklaste skulle vara att förstärka verksamhetsstödet till koreografer och fria dansgrupper på ett sätt som skulle göra det möjligt för dessa att själva bekosta det stöd de behöver för att utveckla och förbättra produktionsarbetet. En annan möjlighet är att lägga stödet inom ramen för ett framtida flexibelt projektstöd inom hela scenkonstområdet för att också kunna ge möjligheter för ”mellanhänder” som är konstnärligt gränsöverskridande att komma ifråga för insatser. För att tydligt peka på de behov som är definierade i denna rapport och vilka yrkeskategorier som i första hand är berörda, skulle ett specifikt stöd för ”mellanhänder” inom varje konstområde möjligen vara det mest effektiva.

Slutsatsen av detta resonemang blir att peka på behoven och redogöra för ett antal olika möjligheter att utforma ett stöd inom dessa kategorier. Frågan kan säkert behöva analyseras ytterligare innan slutlig ställning tas. Det är bl.a. angeläget att knyta förslaget till de resonemang som förs kring "mellanhänder, nätverk och modeller för samverkan" i regeringens handlingsplan för kulturella och kreativa näringar. Där föreslås bl.a. att ett antal pilotprojekt ska initieras för att bl.a. visa hur mäklarfunktioner kan koppla samman små företag med potentiella kunder. Resultaten av dessa projekt kan tillföra området viktig kunskap och visa vilka metoder som skulle kunna vara mest effektiva.

6.2 Internationalisering

Det internationella kulturutbytet är ett av de viktigaste inslagen i kulturpolitiken.

Internationaliseringen har funnits med i alla målskrivningar alltsedan begynnelsen på 1970-talet – men samtidigt har den som företeelse och begrepp ofta haft svårt att hitta sina former när det gäller utformning och tillämpning av de kulturpolitiska besluten.

När kulturlivets internationalisering utreddes 2003, konstaterades att det fanns mycket kvar att göra för att förbättra rörligheten inom konstarterna. Inte minst behövde ansvarsfördelningen mellan myndigheter och institutioner vara tydlig och administrationen överblickbar. I utredningen uppmärksammades bl.a. Konstnärsnämndens framgångsrika etablering av utbytesprogrammet Iaspis inom bildkonsten och bland utredningens förslag fanns tanken på att skapa liknande program inom andra konstformer.

Internationalisering har varit ett av Konstnärsnämndens huvudspår under mycket lång tid. Idag kan vi avläsa att effekterna har varit stora och att svenska konstnärer inom alla konstarter har egna nätverk och arbetskontakter utanför landets gränser. År 2009 var 38 % av de inkommande ansökningarna till nämnden ansökningar om olika typer av internationellt kulturutbyte och intresset och antalet ansökningar från alla konstområden tycks bara öka. Inom bild- och formområdet, där nämnden har mest medel och också på ett medvetet och långsiktigt sätt byggt upp verksamhet för att stödja internationaliseringen av svenska bild- och formkonstnärer, har resultaten varit genomgripande. Idag är svensk bildkonst i stort en del av en större sfär.

Det Internationella dansprogrammet som byggts upp med erfarenheten från Iaspis har på kort tid etablerat sig.

Kulturrådet fördelar bidrag till internationellt kulturutbyte, idag fyra gånger per år, till institutioner, organisationer och grupper. Under 2011 kommer vissa förändringar av stödets utformning att genomföras. Konstnärsnämnden fördelar bidrag till internationellt kulturutbyte, fyra gånger per år, till enskilda konstnärer och utövare inom bildkonst, teater, dans, musik och film.

Här kan konstateras att överlappningar sker regelbundet, och också att de hanteras olika. Det sker oftast på ett av följande sätt:

– En grupp söker hela beloppet från Kulturrådet samtidigt som gruppens medlemmar söker stöd från Konstnärsnämnden. I dessa fall informerar oftast sökanden om att samma kostnader söks hos båda, och myndigheterna får komma överens om hur det hela hanteras.

–En grupp söker en del av kostnaderna från Kulturrådet och en annan del söks av gruppens medlem/mar via Konstnärsnämnden. I dessa fall framgår det av budgeten att stöd förväntas från båda parter för att budgeten ska gå ihop.

– En enskild utövare får avslag från Konstnärsnämnden, alternativt en grupp får avslag från Kulturrådet, och söker vid nästa tillfälle från den andra myndigheten för samma projekt. Detta framgår inte av ansökan.

Oavsett om detta är önskvärt eller inte, så framgår av dessa exempel att det finns en otydlighet gentemot sökanden om skillnaden med syftet för Kulturrådets respektive Konstnärsnämndens bidragsgivning. Det saknas dessutom rutiner för hur dessa situationer ska bemötas. Bör vi uppmuntra kostnadsdelning eller är det i själva verket något negativt?

Vid sidan om skillnaden ”grupp” och ”individ” (som är en otillfredsställande uppdelning, då samtliga grupper består av individer, och då Kulturrådet accepterar ansökningar från enskild firma), kan vi idag inte tydligt beskriva hur syftet mellan bidragen skiljer sig. Ett sätt brukar vara att Kulturrådets bidragsgivning siktar mot att stödja presentation (turnéer, gästspel) och att mötet med publiken är avgörande, medan Konstnärsnämndens stöd framför allt siktar på konstnärlig utveckling (residens, arbetsvistelser), där mötet med publik inte är nödvändigt. I många fall utesluter inte dessa två syften varandra och båda aspekterna kan ingå i ett och samma projekt, något som syns inte minst i de många projekt som får eller söker stöd från båda. Här finns, enligt de båda myndigheternas bedömning, inga enkla eller alltigenom logiska lösningar inom räckhåll. Det är knappast kulturpolitiskt motiverat att genom förändringar i bidragsreglerna – i syfte att renodla de båda myndigheternas respektive uppdrag – riskera begränsningar av möjligheterna till en ytterligare utveckling av det internationella kulturutbytet. Snarare får man i dessa fall försöka finna lösningar som i huvudsak är pragmatiska och som bygger på utbyte av information och nära kontakt mellan myndigheterna vid handläggningen av dessa ansökningar.

Internationellt utvecklingsarbete

Slutsats: Kulturrådet och Konstnärsnämnden ser möjligheter att gemensamt och utifrån respektive myndighets uppdrag och kompetens aktivt bidra med kontakter och kunnande inom den svenska biståndspolitik, med stöd i Politiken för Global Utveckling, PGU, som understryker att alla svenska myndigheter ska bidra till den globala utvecklingen.

Konstnärsnämndens internationella kulturutbyte både gällande stipendie- och bidragsgivning samt verksamhet har aldrig varit bundet till vissa länder. Utbytet är i huvudsak grundat på konstnärernas egna initiativ. Visst sker en stor del av utbytet inom Västeuropa och Nordamerika men en stor grupp konstnärer inom alla konstarter söker sig genom egna kontakter utanför dessa gränser. Utbytena genomförs i kraft av att de är konstnärligt kvalitativa och intressanta. Mötet med de utländska mottagande konstnärerna och sammanhangen är därmed på en likvärdig nivå. Konstnärsnämnden tror att ett konstnärligt utbyte på individplanet kan ha en stor påverkan för att stödja konstnärer i s.k. utvecklingsländer och länder med odemokratiskt styre.

En rad initiativ har tagits för att stärka kulturens roll i Sveriges samlade utlandskontakter. I detta sammanhang vill Kulturrådet och Konstnärsnämnden i första hand framhålla den roll konsten och kulturen kan spela inom fattigdomsbekämpning och demokratifrämjande arbete.

Det övergripande målet med svensk biståndspolitik är att bekämpa fattigdom, utifrån en bred definition där fattigdom inte enbart innebär en brist på materiella resurser utan även en avsaknad av inflytande, säkerhet och möjlighet att påverka sin egen situation. Regeringen har framhållit vikten av att biståndspolitikerna arbetar för att stärka demokratisering och yttrandefrihet, och har identifierat att kulturinsatser spelar en viktig roll i biståndet, inte minst när det gäller att främja och konsolidera en demokratisk utveckling. I länder där Sverige fasar ut traditionellt bistånd, har aktörssamverkan mellan aktörer inom kultursektorn visat sig kunna bygga varaktiga relationer som fortsätter även efter det att biståndet avslutats. Det är dock viktigt att dessa relationer byggs upp med kunskap om och förståelse för kulturlivets behov och mekanismer om relationerna ska bli livaktiga.

Kulturrådet och Konstnärsnämnden har var för sig i sina budgetunderlag beskrivit en möjlig roll för respektive myndighet att bistå med kompetens och utförande inom utvecklingspolitiken. Kulturrådet har dessutom sedan 2009 ett avtal med Sida som innebär att Sida ska samverka och utbyta information med Kulturrådet i samband med insatser som rör kultur i biståndet.

6.3 Utbildningsfrågor

Förslag: De publika delarna inom högre konstnärlig utbildning och forskning stöds genom att högskolorna får särskilda medel från Utbildningsdepartementet för att bekosta projektens publika delar.

Såväl Konstnärsnämnden som Kulturrådet har på senare år stött på en särskild typ av ansökningar som är svåra att få att passa in i nuvarande strukturer och som samtidigt pekar på ett behov inom flera konstområden. Det gäller den högre konstnärliga utbildningen (mastersutbildningen) och forskningen, som bedrivs vid så gott som samtliga konstnärliga högskolor i landet. De publika delarna av masters- och forskningsprojekten finansieras i regel inte inom ramen för själva forskningsprojektet. Det händer därför ofta att forskare vid högskolorna vänder sig till någon av de båda myndigheterna med ansökningar för att kunna finansiera t.ex. en dansföreställning som visserligen kan ses som en enskild, offentlig föreställning, men som de facto ingår som en del av ett forskningsprojekt.

Ingen av myndigheterna kan (av brist på medel) eller får (enligt instruktionen) stödja den typen av verksamhet. Liknande problematik finns inom de flesta konstområden då de konstnärliga högskolorna utvecklats inom den konstnärliga forskningen och genom de nya mastersutbildningarna. Problemet blir speciellt tydligt inom de konstområden där produktionskostnaderna alltid är höga som inom scenkonst och film.

6.4 Skärningspunkten mellan offentliga stöd och marknad

Förslag: Inrätta en gemensam arbetsgrupp för Kulturrådet och Konstnärsnämnden med kulturekonomisk kompetens.

Utifrån konstens synvinkel är förutsättningarna för det konstnärliga skapandet och mötet med en publik något som i många fall sker i en skärningspunkt mellan offentlig finansiering och marknad. Marknaden kan också kallas det kommersiella eller privata medel eller varför inte det civila samhällets insats. Kulturpolitiken har ofta enbart betraktat konsten och kulturen ur sin egen

synvinkel. Konstnärsnämnden och Kulturrådet har i sina utredningar, analyser och statistik under senare tid arbetat med att även omfatta den privata sektorn. Vi ser att de stöd som ges av det offentliga bör tillföras ytterligare kompetens om privat kulturekonomi. Vi behöver på en sakligare grund diskutera hur t.ex. ett arrangörstöd påverkar den marknaden och hur vi skall hantera stöd till de kulturprojekt som formar sig juridiskt som aktiebolag och därmed har ett vinstintresse.

De båda myndigheterna kommer därför att inrätta en gemensam kontinuerlig arbetsgrupp där vi tillför utomstående kulturekonomisk kompetens för att diskutera denna skärningspunkt och där även eventuella förändringsförslag kan diskuteras.

7. Administrativ samverkan mellan Konstnärsnämnden och Statens kulturråd

De båda myndigheterna har sedan delrapporten lämnades i juni fördjupat sina kontakter inom ett antal administrativa områden.

Ärendehantering och digitalisering

På några områden har samarbetet utvecklats mer än på andra. Det gäller främst digitaliseringen av Konstnärsnämndens ärendehanteringssystem och en utvecklad digitalisering av dess ansökningsrutiner. Här är ett samarbete i full gång. Genom att välja samma ärendehanteringssystem kan nämnden dra nytta av de erfarenheter som Kulturrådet vunnit när de gjort motsvarande systemskifte. I det här fallet hyr nämnden in rådets kompetens som ju i många stycken byggts upp för att lösa uppgifter av samma slag som nämnden nu står inför. I en del av detta samarbete kan det också bli aktuellt att rådet utför viss databearbetning, i andra delar kommer konstruktion av digitala blanketter och andra dokument att utföras av Kulturrådets personal i en inledande fas.

Kompetensutveckling

I december inleds samverkan kring gemensamma behov av kompetensutveckling. I ett första skede genom att nämnden köper en förvaltningsutbildning av Kulturrådet som tagit fram en sådan. I en förlängning kommer gemensamma behov av kompetenshöjande insatser att definieras och upphandlas.

Arkivariekompetens

Kraven på arkivhållning förändras radikalt under de närmaste åren inte minst för att myndigheterna ska kunna arkivera digitala handlingar. Här har de båda myndigheterna definierat ett gemensamt behov av kompetens som kan delas mellan dem. Samverkan på det här området är nära kopplat till de lösningar som arbetas fram kring ärende- och bidragshanteringen.

Juristtjänster

Konstnärsnämnden har ibland behov av juridisk förvaltningskompetens, men behovet motiverar inte en fast juristtjänst vid myndigheten. Här ser vi en utmärkt möjlighet att samfinansiera en funktion som kan hantera frågor som förmodligen i stora stycken är likartade på de båda myndigheterna.

Upphandlingssamverkan

Kulturrådet har arbetat upp en betydande kompetens inom offentlig upphandling. Nämnden har ingen motsvarande kompetens, men ska tillämpa samma regelverk. Även här är det uppenbart att ett samarbete skulle vara till gagn för båda parter och i vissa fall skulle också samordnande inköp leda till kostnadsbesparingar. I mindre skala har samverkan inletts här.

Handläggarkontakter

På de båda myndigheterna har handläggarna alltid haft kontakter med sina respektive motparter inom olika konstområden. Samverkansuppdraget ser ut att få som en följd att myndigheternas roller görs tydligare. För gemensam orientering och höjd kompetens på båda myndigheterna finns i fortsättningen behov av att kontakterna på handläggarnivå fördjupas. För konstnärerna kommer detta förhoppningsvis att betyda bättre information och vägledning i frågor som rör olika former av stöd.

Registratorsstöd

Konstnärsnämnden har på grund av pensionsavgång en vakant registratorstjänst. En temporär stödande kompetens från rådet har planerats i väntan på att en nyrekrytering sker.

Ekonomisamverkan

Ibland under semestrar eller andra ledigheter har Kulturrådet upplevt behov av insatser på ekonomisidan för att klara av exempelvis akuta utbetalningar. Myndigheterna har därför diskuterat att bistå varandra i sådana situationer. Formerna för detta har ännu inte utarbetats.

Informationssamverkan

För att underlätta för konstnärer som önskar söka statligt stöd kommer vi under våren att se över informationen på Kulturrådets respektive Konstnärsnämndens hemsidor, göra hänvisningar, länkar och förtydliganden om varandras verksamhet som gör att den sökande snabbare får relevanta uppgifter och hamnar rätt i bidragssystemen.

8. Slutord

Som framgår av denna rapport har Konstnärsnämnden och Kulturrådet sedan många år bedrivit samverkan på flera plan. Detta samarbete har vuxit fram till stora delar genom att ansvarsområden och verksamhetsfält på olika sätt berört varandra. Samarbetet har haft olika karaktär och varit såväl övergripande och strategiskt som mycket konkret. Det har i alla delar, som vi bedömer det, varit positivt, såväl för de båda myndigheterna som för kulturlivet i stort.

Detta regeringsuppdrag har emellertid gjort det möjligt för de båda myndigheterna att tillsammans för första gången på allvar analysera och värdera samarbetet, både vad gäller form och innehåll. Denna process har varit nyttig och lärorik, inte minst eftersom den är gjord i en tid då hela det kulturpolitiska fältet genomgår stora förändringar. Just detta har bl.a. gjort det nödvändigt att koppla det gemensamma regeringsuppdraget, med dess signaler om ett utvecklat och fördjupat samarbete, till de olika förändringsprocesser som är beslutade och i några fall påbörjade, även om inte

beröringspunkterna alltid varit helt uppenbara. Detta vidgade synsätt har i många fall inneburit att nya och angelägna samverkansområden blivit synliga och – i några fall – att nya problemområden kunnat definieras. Sammantaget har arbetet med uppdraget gett de båda myndigheterna underlag för att dra följande övergripande slutsatser:

- **Det är viktigt att det även i framtiden finns två separata myndigheter på kulturområdet med de inriktningar och ansvarsområden Konstnärsnämnden respektive Kulturrådet idag har.**

Det kan naturligtvis vara frestande att av ekonomiska (och andra) skäl driva samarbetet mellan två förhållandevis små myndigheter på kulturområdet så långt, att en sammanslagning av dem på sikt kan synas oundviklig. En diskussion med sådana förtecken har inte förts i anslutning till detta uppdrag. Tvärtom har det såväl inifrån myndigheterna själva som i de kontakter som förevarit med kulturlivet starkt betonats vikten av att i stort behålla den struktur som finns idag med en myndighet som har ett brett kulturpolitiskt uppdrag och en myndighet som har konstnärspolitiken som främsta ansvarsområde. De förändringar som beslutats inom ramen för den nationella kulturpolitiken vad gäller fördelning av statsbidrag inom kulturområdet (Kultursamverkansmodellen) gör, enligt vår gemensamma bedömning, en sådan ansvarsuppdelning än mer befogad.

- **Det är samtidigt angeläget att de två myndigheterna på ett trovärdigt och kulturpolitiskt relevant sätt utvidgar och fördjupar sitt samarbete.**

Ett utvidgat och fördjupat samarbete mellan Konstnärsnämnden och Kulturrådet ska ske med ett för respektive myndighet bibehållet uppdrag och ansvar. Det betyder att de båda myndigheterna hela tiden ska sträva efter att tydliggöra sin verksamhet, sitt ansvar och vilka regler som gäller vid bidrags-/stipendieansökningar. Ett utvidgat och fördjupat samarbete måste som yttersta mål ha att förbättra och utveckla kulturpolitiken och bidra till att uppfylla de kulturpolitiska målen. En fördjupad samverkan får inte leda till att gränssnittet mellan de båda myndigheternas ansvar görs otydligt eller att de bidragsbeslut som fattas ifrågasätts av legitimitetsskäl.

Eftersom både Konstnärsnämnden och Kulturrådet i sin bidrags- och stipendiefördelning använder sig av arbets- och referensgrupper – i flera fall beslutande – är det viktigt att dessa bedömningsprocesser noga skiljs åt mellan myndigheterna så att risken för att ett statligt "kvalitetsmonopol" uppstår elimineras. Av främst detta skäl berör inget av förslagen i föreliggande rapport ett fördjupat samarbete när det gäller själva bedömnings- och beslutsprocessen.

- **En modernisering av bidragsstrukturen hos de båda myndigheterna är nödvändig.**

Arbetet med rapporten har delats upp i två huvuddelar inom ramen för den disposition som anmäldes i delrapporten till regeringen 1 juli 2010. Dels en kartläggning av angelägna behov inom respektive konstområde, dels en analys av dessa behov i relation till de möjligheter till statligt stöd som finns idag. I den bedömning som gjorts har det blivit uppenbart att regelverket för de olika stödinsatserna till stora delar är föråldrat och inte relevant i förhållande till de behov som redovisas. Från både Konstnärsnämnden och Kulturrådet finns ett starkt önskemål om en revidering av ett antal bidragsförordningar, flera av dem beslutade i sin ursprungsform i mitten av 1970-talet. Syftet är i första hand att få ett regelverk som ökar träffsäkerheten och effektiviteten i statens stödinsatser inom kulturområdet men också gör det möjligt att förhållandevis snabbt och enkelt kunna anpassa

dem till nya och angelägna behov som uppstår. Därför räcker det inte med mindre justeringar, strykningar och tillägg. Den flora av förhållandevis små och specialdestinerade bidrag som finns idag bör ersättas med större, inkluderande och flexibla stödformer som på ett bättre sätt än idag är anpassade till kulturen som ”en dynamisk, utmanande och obunden kraft” som varken tar hänsyn till konstområdes- eller nationsgränser.

- **Samarbetet mellan Konstnärsnämnden och Kulturrådet kommer att utvidgas och fördjupas.**

Förslagen i föreliggande rapport förebådar inga stora och genomgripande förändringar. De försöker i stället främst klargöra och förtydliga de båda myndigheternas respektive ansvar och funktioner. De omfattar dels några övergripande funktioner, dels insatser inom dans-, bild- och form- samt musikområdena. Dessa förslag är på intet sätt heltäckande, utan baseras på vad som bedömts rimligt att kunna analysera inom ramen för det aktuella regeringsuppdraget. Arbetet har emellertid blottlagt flera andra samarbetsfält inom verksamheter som inte behandlas här. Dessutom behövs kompletteringar inom de områden som nu analyserats. Flera av de förslag som lämnas kräver ett uppföljningsarbete. Under förutsättning att regeringen bejakar de förslag som redovisas, är de båda myndigheterna beredda att avsätta betydande resurser för att, i djupaste samförstånd, få dem realiserade.